

Samen op weg naar aardgasvrije wijken, buurten en dorpskernen

Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie Meerjarenprogrammplan 2023 – 2025

NPLW Nationaal
Programma
Lokale Warmtetransitie

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

Disclaimer Dit document is een actualisatie van de werkversie van het Meerjarenprogrammplan dat op 9 december 2022 door het OGB van het NPLW is vastgesteld. Aan deze conceptversie kunnen geen rechten worden ontleend

Inhoud

Hoofdstuk 1 Inleiding	3
1.1 Aanleiding	3
1.2 Opstart Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie	4
1.3 Leeswijzer meerjarenprogrammavlan	6
Hoofdstuk 2 De opgave van de warmtetransitie	7
2.1 Het Klimaatakkoord als vertrekpunt	7
2.2 Afspraken over invulling van de lokale opgave door gemeenten	8
Hoofdstuk 3 Focus van het NPLW	10
3.1 De lokale warmtetransitie in de praktijk	10
3.2 Focus van het NPLW	13
3.3 Wanneer voldoet het NPLW aan de doelstelling?	14
Hoofdstuk 4 Organisatie en inrichting	15
4.1 Kerntaken NPLW	15
4.2 Samenwerking tussen gemeenten en het NPLW	17
4.3 Samenwerking met partners	20
4.4 Programmaorganisatie	22
Hoofdstuk 5 Governance NPLW	24
5.1 Inleiding	24
5.2 Sturing en verantwoording NPLW	24
Hoofdstuk 6 Financiën, risico's en programmabeheersing	29
6.1 Financiën	29
6.2 Risico's	30
6.3 Programmabeheersing	32
Bijlage 1 Begrippenlijst	34
Bijlage 2 Opdrachtgevende en deelnemende organisaties van het NPLW	37
Toelichting en rol op de opdrachtgevende en deelnemende organisaties van het NPLW	37
Colofon	42

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Aanleiding

Voor u ligt het meerjarenprogrammavlan van het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (hierna NPLW). Dit nationaal programma is opgericht om gemeenten te ondersteunen in de uitvoering van de lokale warmtetransitie. De lokale warmtetransitie gaat over het isoleren van gebouwen en de overgang van aardgas naar duurzame alternatieven voor bijvoorbeeld het verwarmen van gebouwen.

Gemeenten zijn regisseur van deze transitie. Om gemeenten hierin te ondersteunen, is er de afgelopen jaren een aantal programma's opgezet die bijdragen aan het leren over, het ondersteunen bij en het verrijken van kennis over de lokale warmtetransitie. De belangrijkste hiervan zijn:

- **Programma Aardgasvrije Wijken (PAW).** In 2018 is dit interbestuurlijke programma gestart. Het doel was om te leren hoe de wijkgerichte aanpak het beste kan worden ingericht en opgeschaald. Het PAW kende drie sporen: proeftuinen aardgasvrije wijken, een kennis- en leerprogramma (KLP) en een beleidsagenda. Er zijn 66 proeftuinen geselecteerd, bekostigd en gestart. Via het KLP organiseerde het PAW verschillende bijeenkomsten, leerkringen en webinars en ontwikkelde het kennisproducten. Het beleidsspoor verzamelde signalen uit de proeftuinen over knelpunten, loste die waar mogelijk op of speelde die door naar de juiste departementen.

- **Expertise Centrum Warmte (ECW).** In 2019 werd het Expertise Centrum Warmte (ECW) opgericht. Het vormde een kenniscentrum, dat gemeenten technisch, economisch en wat betreft duurzaamheid ondersteunt bij de warmtetransitie. Dat deed het ECW met producten zoals de onafhankelijke Leidraad (Startanalyse en handreiking voor lokale analyse), factsheets over de verschillende technieken, Template Businesscase Warmtenetten en bijvoorbeeld het Dashboard Eindgebruikerskosten. Kennis en producten werden gedeeld via website, helpdesk, bijeenkomsten/webinars en leerkringen.

Het PAW en het ECW hebben de afgelopen jaren een sterke kennis- en ervaringsbasis gelegd wat betreft de wijkgerichte aanpak in de warmtetransitie. PAW was daarbij hoofdzakelijk gericht op leren en experimenteren in de proeftuinen en het ECW om inhoudelijke kennis en expertise te leveren aan alle gemeenten. De kennis-, leer- en ontwikkelactiviteiten van het PAW en ECW zijn overgegaan naar het NPLW. De producten van het PAW en het ECW zijn door het NPLW herijkt en doorontwikkeld waar dat nodig is.

Met het vaststellen van transitievisies warmte (hierna TVW's) in vrijwel alle gemeenten, is een nieuwe fase aangebroken voor de lokale warmtetransitie. Het experimenteren zal overgaan in het op grote schaal inrichten en uitvoeren van de warmtetransitie. Daarmee is er momentum om de lokale warmtetransitie via het NPLW verder te versnellen: een interbestuurlijk uitvoeringsprogramma, primair gericht op alle gemeenten en daarnaast ook op de partners in de uitvoering. De doorontwikkeling naar een dergelijk nationaal programma is ook in lijn met de aanbevelingen die voortkomen uit de evaluaties van het PAW door [Rebel en KWINK Groep](#) en [PBL](#). Met de oprichting van het NPLW is nu voor gemeenten één 'loket' ontstaan voor de uitvoering van de lokale warmtetransitie.

1.2 Opstart Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie

Per 1 januari 2023 is het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) opgestart. De proeftuinen en de kennis-, leer- en ontwikkelactiviteiten van het PAW en ECW zijn hierin integraal opgenomen. De geleerde lessen van de afgelopen jaren, de ontwikkelde instrumenten en de proeftuinen en *communities* (leerkringen) vormen een fundament van dit nieuwe nationale programma.

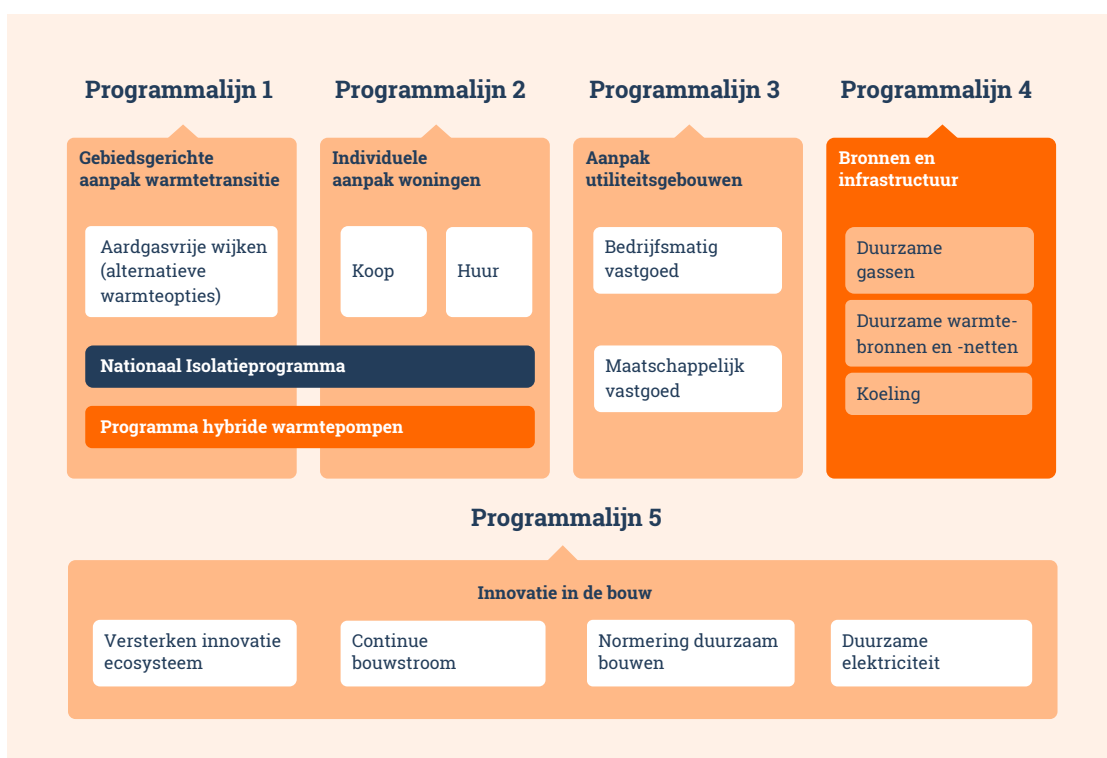
Opdrachtgevers van het NPLW zijn het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Interprovinciaal Overleg (IPO).

De opdrachtgevers hebben op de volgende manier ingestemd met de instelling van het NPLW en de middelen die daarvoor zijn vrijgemaakt. De leden van de VNG hebben tijdens de ALV ingestemd¹ met de opzet van het NPLW en hebben hiervoor een deel van hun uitvoeringsmiddelen beschikbaar gesteld. In de bestuurlijke adviescommissie Klimaat en Energie van het IPO is op 21 april 2022 ingestemd met de provinciale bijdragen aan het NPLW. De inzet van de verschillende opdrachtgevers is daarnaast vastgelegd in sectorale [interbestuurlijke afspraken](#). Deze zijn vastgelegd in het [Beleidsprogramma Klimaat](#).

1. ALV's van 15-01-2021 en 29-06-2022.

De Tweede Kamer heeft op 1 juni 2022 kennisgenomen van het [Beleidsprogramma Versnelling Verduurzaming Gebouwde Omgeving \(PVGO\)](#), waarin melding is gemaakt van het NPLW en wat het NPLW gaat doen. Het doel van het PVGO is dat er een duurzame woning voor iedereen binnen bereik komt, door een mix van normering, beprijzing, financiering, subsidiëring en ondersteuning. In figuur 1 wordt weergegeven uit welke vijf programmalijnen het PVGO bestaat. Het NPLW speelt een rol bij programmalijnen 1 en 2, en is actief bij de andere programmalijnen, daar waar dit programmalijnen 1 en 2 versterkt. Op welke wijze dit gebeurt staat verder toegelicht in de uitvoeringsagenda.

Ten slotte heeft de Tweede Kamer in september 2022 kennisgenomen van het bestedingsplan van het NPLW.

Figuur 1: Opzet Beleidsprogramma Versnelling Verduurzaming Gebouwde Omgeving.

Meerjarenprogrammavlan

In december 2022 is het meerjarenprogrammavlan (MJP) van het NPLW als ‘werkdocument’ vastgesteld door de opdrachtgevers (in het Opdrachtgevend Beraad). Op basis daarvan is het NPLW gestart. De opdrachtgevers hebben daarbij aangegeven dat het MJP in september 2023 geactualiseerd dient te worden op basis van de ervaringen uit de praktijk. Het voorliggende document is de actualisatie van het MJP van het NPLW.

Het NPLW is in het eerste half jaar bij 320 gemeenten langsgegaan om op ambtelijk niveau te spreken over de warmtetransitie. Daarnaast heeft het NPLW kennis gemaakt met de gesubsidieerde partners in de uitvoering (zie hoofdstuk 4.3). Op basis van deze gesprekken, de Monitor Proeftuinen en de vragen van gemeenten die zijn binnengekomen bij de helpdesk van RVO, heeft het NPLW de ‘Lokale Warmtetransitie in Beeld’ (hierna LWiB) opgesteld. Dit document schetst een beeld van de behoeften van gemeenten ten aanzien van de lokale warmtetransitie. Deze inzichten zijn gebruikt voor de aanscherping van het MJP.

1.3 Leeswijzer meerjarenprogrammplan

Het meerjarenprogrammplan biedt de kaders waarbinnen het NPLW opereert in de periode 2023-2025.

In dit document worden achtereenvolgens 'De opgave van de warmtetransitie' (hoofdstuk 2), 'Focus van het NPLW' (hoofdstuk 3), de 'Organisatie en inrichting' (hoofdstuk 4), de 'Governance' (hoofdstuk 5) en de 'Financiën, risico's en programmabeheersing' (hoofdstuk 6) beschreven.

Het NPLW werkt adaptief, wat betekent dat we niet op voorhand alles tot in details uitwerken en vastleggen, maar dat we periodiek evalueren met onze opdrachtgevers of het programma nog steeds voldoet aan het doel dat we nastreven. Deze werkwijze is passend bij de warmtetransitie waarin perspectieven, technieken, innovaties en knelpunten snel kunnen ontwikkelen en wijzigen.

Het MJP dient als inhoudelijk en organisatorisch kader van de uitvoeringsagenda's die jaarlijks worden gemaakt. Dit geeft daarmee houvast voor de activiteiten die het NPLW uitvoert. Op basis van de beschikbare capaciteit en middelen moet het NPLW keuzes maken welke activiteiten het binnen deze kaders uitvoert. In de uitvoeringsagenda wordt concreet beschreven hoe het NPLW dat jaar invulling geeft aan het programma, dat wil zeggen op welke wijze er uitvoering wordt gegeven aan de kerntaken en welke middelen er worden ingezet in het betreffende kalenderjaar (dit is nader uitgewerkt in paragraaf 4.1).

Hoofdstuk 2

De opgave van de warmtetransitie

2.1 Het Klimaatakkoord als vertrekpunt

In het Klimaatakkoord hebben overheden, de markt en maatschappelijke organisaties zich in 2019 gecommitteerd aan de afspraak om in 2030 de CO₂-uitstoot met 49% te reduceren ten opzichte van 1990. De warmtetransitie draagt in belangrijke mate bij aan het klimaatdoel. Dat betekent dat voor 2030 circa 1,5 miljoen woningequivalenten binnen de wijkaanpak onder regie van de gemeenten verduurzaamd en/of aardgasvrij moeten zijn.

Gezien de verhoging van de klimaatdoelstelling in het regeerakkoord naar 55% CO₂-reductie in 2030, is de opgave des te urgenter. Het kabinet richt zich met zijn beleid daarbij zelfs op 60% reductie, omdat niet alle maatregelen tot de beoogde reductie zullen leiden. Om deze doelstelling te behalen, heeft het kabinet een [aanvullend klimaatpakket](#) met reductiemaatregelen aangekondigd (d.d. 26-04-2023).

De doelstelling voor 2030 is een tussenstap binnen de gehele warmtetransitie. Het einddoel is dat in 2050 de gebouwvoorraad goed geïsoleerd is, met duurzame warmte wordt verwarmd en we schone elektriciteit gebruiken of zelfs zelf opwekken. Welke rol het NPLW heeft in deze nationale opgave wordt in hoofdstuk 3 toegelicht.

2.2 Afspraken over invulling van de lokale opgave door gemeenten

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat gemeenten een regierol vervullen in de lokale warmtetransitie, waarmee zij actief bijdragen aan de nationale doelstelling. Op basis van een wijkgerichte aanpak (soms ook gebiedsgerichte aanpak genoemd, zie bijlage 1) werken gemeenten planmatig aan de lokale warmtetransitie. In het onderstaande kader is nadere informatie opgenomen over de regierol van de gemeente.

In de transitievisie warmte legt de gemeenteraad een, op dat moment, realistisch tijdspad vast waarop wijken van het aardgas gaan. Voor de wijken waarvan de transitie vóór 2030 gepland is, zijn ook de potentiële alternatieve energie-infrastructuren (*all-electric*, warmtenet etc.) bekend. Nadat in de transitievisie warmte de mogelijke alternatieven in beeld gebracht zijn, kan de gemeente met het uitvoeringsplan de uitvoering op wijkniveau uitwerken en het besluit tot de wijziging van het omgevingsplan voorbereiden. Met dit besluit tot wijziging van het omgevingsplan wordt uiteindelijk een besluit genomen over de alternatieve energie-infrastructuur van een wijk.

Actuele ontwikkelingen rondom de rol van de gemeente in de lokale warmtetransitie

In het Klimaatakkoord is een planproces omschreven waarlangs de lokale warmtetransitie wordt vormgegeven om de gestelde doelstelling te bereiken. Dit proces en de bevoegdheden van gemeenten worden momenteel juridisch vastgelegd in het Wetsvoorstel gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) en bijbehorende Bgiw (het Besluit gemeentelijke instrumenten warmtetransitie). Het warmteprogramma (ook wel transitievisie warmte) is in dit planproces de eerste schakel in de stappen binnen de lokale warmtetransitie (zie figuur 2).

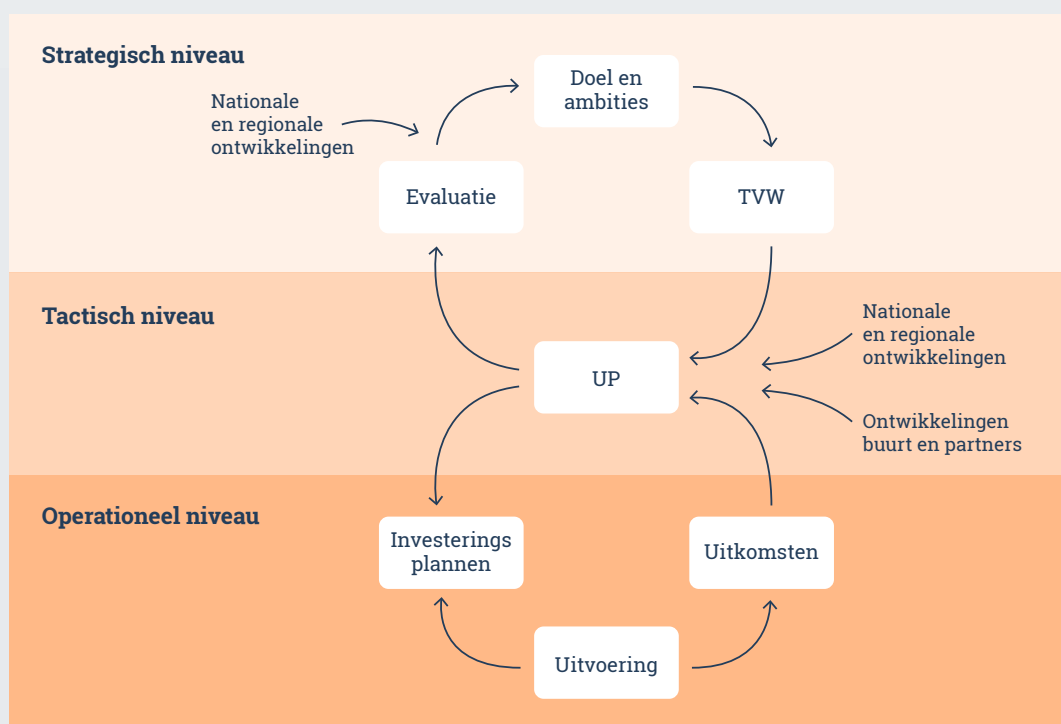
Om als gemeente in 2050 volledig aardgasvrij te zijn, biedt de Wgiw de gemeente de mogelijkheid gebruik te maken van de aanwijsbevoegdheid om gebieden af te sluiten van het gas.

Elke gemeente maakt één gemeentedeckend warmteprogramma. In het warmteprogramma maken gemeenten het tijdspad inzichtelijk: Wanneer kunnen welke gebieden van het aardgas worden afgekoppeld of worden verduurzaamd? Het warmteprogramma is van belang voor de gemeenten die uiteindelijk, op basis van dit wetsvoorstel, regels willen stellen in het omgevingsplan over de verduurzaming van de energievoorziening van bestaande gebouwen en activiteiten die op dezelfde locatie worden verricht. Daarom wordt het warmteprogramma verankerd in de Omgevingswet als verplicht programma. Het warmteprogramma moet iedere vijf jaar worden geactualiseerd. De eerstvolgende actualisatie vindt plaats in 2026.

Het warmteprogramma kan worden geconcretiseerd in een uitvoeringsplan voor een wijk. Een uitvoeringsplan heeft betrekking op één of meerdere wijken, waarvan de gemeente in het warmteprogramma heeft aangegeven daar aan de slag te gaan met de aanwijsbevoegdheid. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de gemeente in het uitvoeringsplan beschrijft welke alternatieve energievoorziening er in de wijk gekozen wordt en wanneer de wijk (op termijn) van het aardgas af gaat. De gemeente stelt in samenspraak met bewoners, gebouw-eigenaren, netbeheerders en andere stakeholders het uitvoeringsplan op.

Gemeenten hebben geen verplichting tot het opstellen van een uitvoeringsplan. Maar om hun hele gemeente in 2050 aardgasvrij te kunnen laten zijn, is het wel noodzakelijk dat zij hiervoor een uitvoeringsplan (of een andere onderbouwing) maken. Het alternatief voor aardgas wordt uiteindelijk vastgelegd in het Omgevingsplan. Zowel het warmteprogramma als het uitvoeringsplan zijn belangrijk voor de onderbouwing van deze wijziging van het omgevingsplan.

Heeft de gemeente gekozen voor enkel verduurzaming en nog niet voor het afsluiten van het aardgas binnen een gestelde termijn, dan ziet het proces er anders uit. De aanpak is dan meer gericht op isoleren van individuele gebouwen en het nemen van gebouwgebonden maatregelen, zoals (hybride) warmtepompen.

Figuur 2: Weergave van de regisseursrol van gemeenten in de lokale warmtetransitie. UP is uitvoeringsplan en TVW staat voor transitievisie warmte.

Regie als proces

Regie is een proces dat plaatsvindt als wisselwerking tussen meerdere schaalniveaus en in afstemming met verschillende belanghebbenden.

Gemeenten en partners stellen algemene uitgangspunten op, passen die toe op specifieke situaties en leren van de uitkomsten. De beleidsachtbaan verbindt drie niveaus waarop de samenwerkende partijen keuzes maken:

1. **Het strategische niveau**, over de gemeente als geheel op de lange termijn, tot dertig jaar;
2. **Het tactische niveau**, over wijken op de middellange termijn, ruwweg tien jaar;
3. **Het operationele niveau**, binnen de wijken op de kortere termijn, ruwweg een tot twee jaar.

Hoofdstuk 3

Focus van het NPLW

3.1 De lokale warmtetransitie in de praktijk

In de lokale warmtetransitie wordt door gemeenten nauw samengewerkt met (lokale) partijen, gebouweigenaren en bewoners. De afgelopen jaren hebben nagenoeg alle gemeenten een transitievisie warmte (TVW) opgesteld en in sommige gevallen ook al (wijk)uitvoeringsplannen. De komende jaren ligt de focus op de uitvoering.

Gemeenten hebben ondersteuning nodig bij de uitvoering van de warmtetransitie. Het NPLW is opgericht om gemeenten deze ondersteuning te bieden en waar nodig de samenwerking met de partners in de uitvoering te versterken.

Om goede ondersteuning te kunnen bieden, is het nodig om een goed beeld te hebben van de ontwikkelingen die spelen in praktijk. Daarom heeft het NPLW gesprekken gevoerd met nagenoeg alle gemeenten over de lokale warmtetransitie. De inzichten zijn vastgelegd in de Lokale Warmtetransitie in Beeld (LWiB). De LWiB geeft daarmee een goed beeld van wat er speelt rond de warmtetransitie bij gemeenten, wat goed loopt en waar knelpunten zitten. Daarnaast wordt in de LWiB duidelijk welke ondersteuningsbehoefte gemeenten hebben ten aanzien van het NPLW en haar partners in de uitvoering (zoals het Rijk, provincies, waterschappen, netbeheerders en woningbouwcorporaties). Dit is daarmee een belangrijk document voor het NPLW om uit te putten.

Hieronder werken we vier belangrijke ontwikkelingen uit die onderstrepen waarom ondersteuning wenselijk is.

1. Een complexe opgave

De lokale warmtetransitie is een complexe opgave. De passende oplossingsrichtingen zijn gebiedsafhankelijk en ieder gebied kent verschillende doelgroepen (zie figuur 3). Er is samenwerking nodig tussen een brede groep stakeholders en inwoners op verschillende thema's (zoals techniek, financiering, ruimtelijke ordening, netimpact, organisatie, juridische zaken, participatie en communicatie). De complexiteit en verschillende thema's vraagt van gemeenten om integraal en planmatig te werken, om zodoende regie te kunnen voeren op de lokale warmtetransitie.

2. De ambities voor 2030 zijn hoog, de voortgang onvoldoende inzichtelijk

Uit de [Kamerbrief over de Monitor Transitievisies Warmte \(2022\)](#) blijkt dat de ambities die zijn geformuleerd in de gezamenlijke Transitievisies Warmte voldoende zijn om de doelstellingen uit het klimaatakkoord van 2019 te behalen.

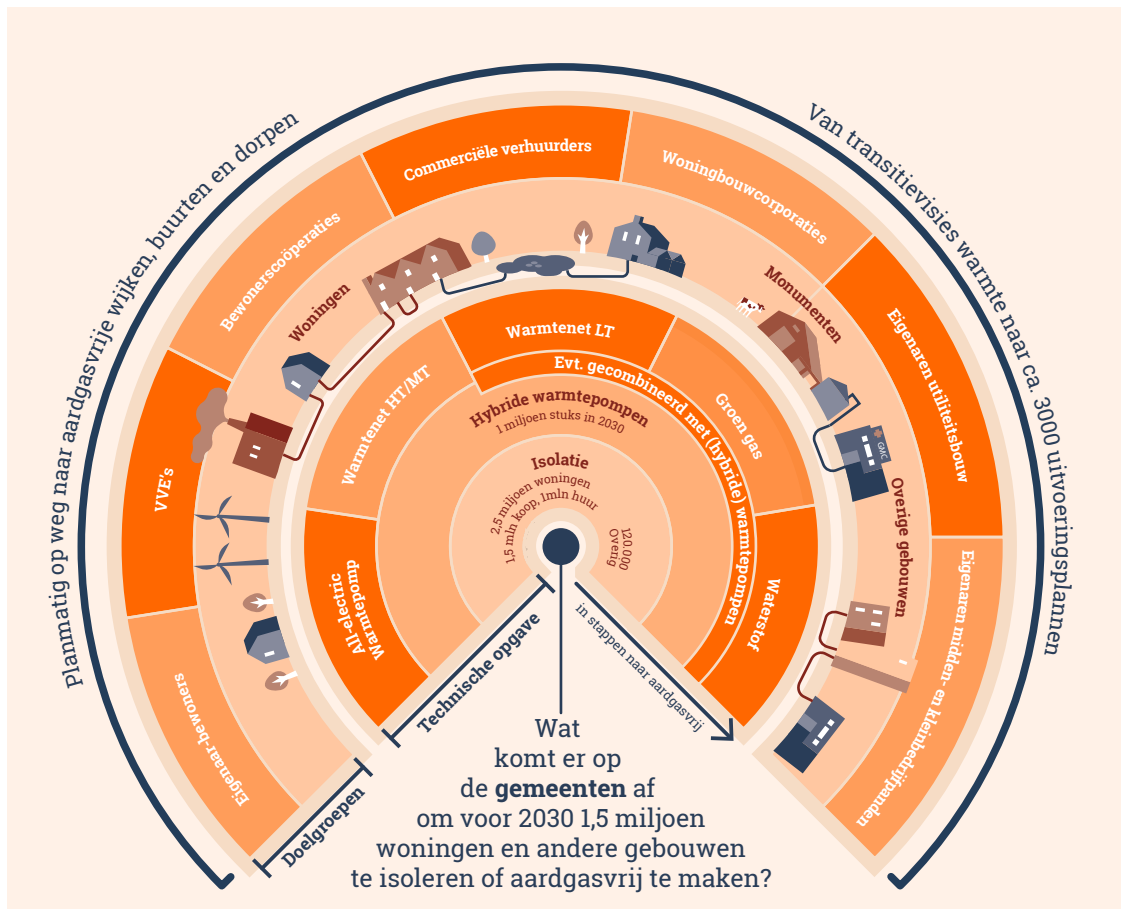
Tegelijkertijd blijkt uit de [analyse van het Planbureau van de Leefomgeving \(PBL\)](#) dat *'de meeste plannen nog weinig concreet zijn en zich nog bevinden in een onderzoekende of voorbereidende fase'*. Daarnaast beschrijft PBL dat als we, op basis van de TVW's, de aardgasvrije woningen in 2030 tellen, de teller zal blijven steken op maximaal tweederde van het doel van 1,5 miljoen verduurzaamde woningen of andere gebouwen. Tenslotte benoemt PBL: *'Als ook de plannen voor na-isolatie worden meegeteld, het doel uit het Klimaatakkoord gehaald kan worden, op voorwaarde dat de plannen die nog niet in de buurt van uitvoeringsfase zijn, worden versneld en alle randvoorwaarden en obstakels worden aangepakt.'*

Eenderde van de gemeenten heeft nog geen plan om hun ambities om te zetten in concrete uitvoeringsplannen op wijk- of buurtniveau, zo blijkt uit de LWiB. De gemeenten die hier wel mee aan de slag zijn, ervaren dat de werkelijke verduurzaming en het aardgasvrij maken van gebouwen uitdagender is dan verwacht. Er is op dit moment gebrek aan mensen en (structurele) middelen en er zijn geen eisen waar uitvoeringsplannen aan moeten voldoen. Er is vaak nog een lange weg te gaan tussen het eerste uitvoeringsplan op wijkniveau en de werkelijke uitvoering naar aardgasvrij. Ervaring leert dat het opstellen én door de gemeenteraad vaststellen van een uitvoeringsplan 2-3 jaar kost. Daarna duurt het 8-10 jaar tot dat het plan gerealiseerd is.

Ook loopt het aantal aardgasvrije woningen in de PAW-proeftuinen achter, ten opzichte van de planning in de ingediende plannen. Tot en met 2022 zijn er in de proeftuinen 1.803 woningen aardgasvrij gemaakt ([Voortgangsrapportage PAW-Monitor 2021](#) (2022)). De PAW-monitor benoemt verschillende uitdagingen waar de proeftuinen in de praktijk tegenaan lopen.

3. Beperkte inzet op een integrale en wijkgerichte aanpak

De LWiB laat zien dat vrijwel alle gemeenten werken aan de lokale warmtetransitie. Gemeenten zoeken naar manieren om de warmtetransitie te versnellen en op te schalen. Bijna alle gemeenten kampen met capaciteitstekort en personeelsverloop. Met de huidige krapte op de arbeidsmarkt zien zij dit ook niet snel veranderen, ondanks de middelen uit de tijdelijke regeling 'capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid' (CDOKE), die hiervoor ter beschikking zijn gesteld. Het probleem daarbij is dat deze middelen slechts tijdelijk zijn waardoor vaak externe en/of tijdelijk inhuur wordt overwogen. Dat geldt ook voor andere middelen voor de warmtetransitie: gemeenten hebben behoefte aan een passende en structurele financieringsstructuur om langjarige maatregelen te kunnen nemen.

Figuur 3: LWiB 2023 in beeld

De gemeenten hebben een regierol in de lokale warmtetransitie maar geven hier verschillend invulling aan. Ongeveer de helft van alle gemeenten is bezig – of is van plan – hun TVW uit te werken in (wijk)uitvoeringsplannen, waarbij het vooral gaat om de grotere gemeenten. Andere gemeenten zijn minder planmatig bezig en pakken meer het momentum, gericht op energie-loketten, fixteams, isolatiecampagnes, etc. Redenen daarvoor zijn onder andere capaciteitsgebrek en de inschatting dat voor individuele oplossingen (nog) geen gebiedsgerichte plannen nodig zijn.

Een kwart van de gemeenten is van plan voor 2030 een warmtenet aan te leggen. Het betreft hier voornamelijk de grotere gemeenten/verstedelijkte gebieden. Andere gemeenten hebben geen warmtenet in voorbereiding, met diverse redenen: omdat het niet als kansrijk wordt gezien (afwezigheid van duurzame bronnen), omdat kennis en kunde ontbreekt, omdat er nog veel onduidelijkheid is over de technische mogelijkheden en over de Wet collectieve warmtevoorziening (Wcw) of omdat men de schaarse ambtelijke capaciteit op zaken inzet die nu moeten worden geregeld, zoals het Nationaal Isolatieprogramma (NIP).

In de meeste gemeenten – en zeker in het landelijk gebied – is de individuele warmtestrategie (isoleren, warmtepomp) dominant. In ongeveer de helft van de gemeenten wordt de warmtestrategie besproken met de bewoners en zijn ze op de hoogte van de plannen. In meer dan driekwart van de gemeenten zijn er bewonersinitiatieven actief op het gebied van de warmtetransitie: van gezamenlijke energie- of productinkoop, tot kleine collectieve warmtenetten.

Tot slot wordt het wegnemen van versnippering van het veld als belangrijke wens geuit. Het op één punt samenbrengen en overzichtelijk aanbieden van informatie, kennis, ervaringen en producten over de lokale warmtetransitie is zeer gewenst.

4. Diffuus en complex ondersteuningsaanbod voor gemeenten

Er is een groot aanbod van partijen, programma's, instrumenten en regelingen beschikbaar die gemeenten kunnen ondersteunen in de lokale warmtetransitie. Dit ondersteuningsaanbod is vaak gericht op deelonderwerpen van de lokale warmtetransitie, zoals energiearmoede, isolatie of warmtenetten. Voor gemeenten is het hierdoor niet altijd duidelijk waar de focus het beste gelegd kan worden. Gezien de beperkte ambtelijke capaciteit kan er maar aan één of enkele thema's tegelijk gewerkt worden. Dit draagt niet bij aan een planmatige en integrale aanpak.

3.2 Focus van het NPLW

De lokale warmtetransitie is veelomvattend en uit de LWiB blijkt dat de ondersteuningsvraag van gemeenten een breed scala aan onderwerpen betreft. In de uitvoeringsagenda moet het NPLW daarom jaarlijks bepalen waar het zijn beperkte capaciteit en middelen op inzet. Dit meerjarenprogrammavlan, met daarin een uitwerking van de missie, de doelgroep, de doelstelling en de kerntaken, biedt daarvoor het kader.

Missie

De missie van het NPLW is: 'Samen op weg naar aardgasvrije wijken, buurten en dorpskernen'.

Doelgroep

Gemeenten zijn de primaire doelgroep van het NPLW. Daarnaast richt het NPLW zich op het bevorderen van de samenwerking tussen gemeenten en hun relevante partners in de uitvoering van de lokale warmtetransitie.

Doelstelling

Het NPLW ondersteunt gemeenten in de wijze waarop zij uitvoering geven aan de lokale warmtetransitie. Dit draagt bij aan het versnellen en opschalen van de opgave om 1,5 miljoen woningenequivalenten, onder regie van de gemeenten, te verduurzamen en/of aardgasvrij te maken in 2030 en de 55% CO₂ reductie zoals opgenomen in de Klimaatwet 2022.

Inhoudelijke ondersteuning

Gemeenten hebben een regierol in de lokale warmtetransitie. Dit betekent dat gemeenten planmatig werken om tot aardgasvrije gebouwen te komen. Gemeenten maken hiervoor onderscheid tussen het strategisch (komende 30 jaar), tactisch (komende 10 jaar) en operationeel (uitvoering) niveau (zie figuur 2). Het NPLW ondersteunt gemeenten op deze verschillende niveaus.

De inhoudelijke ondersteuning van het NPLW richt zich onder andere op:

1. Het ondersteunen bij de wijkgerichte aanpak (specifiek het warmteprogramma, uitvoeringsplannen en op de ontwikkeling van collectieve warmte) en aanpakken gericht op de individuele warmteoplossingen zoals de contingentenaanpak (grootschalige isolatie en warmtepompen bij gelijksoortige gebouwen), op strategisch en tactisch niveau.
2. Het ondersteunen van en faciliteren bij de operationele taken van gemeenten in de lokale warmtetransitie. Dit verloopt via de website, de helpdesk, de accounthouders, de rol van kennismakelaar (vraag en aanbod koppelen), etc.

Kerntaken NPLW

Het NPLW werkt vanuit drie kerntaken², waarmee het programma bijdraagt aan de doelstelling:

1. Het ondersteunen van gemeenten met kennis en handelingsperspectief.
2. Het signaleren en agenderen van kansen en belemmeringen bij uitvoering en beleid.
3. Het monitoren van de voortgang van de lokale warmtetransitie.

3.3 Wanneer voldoet het NPLW aan de doelstelling?

Het is belangrijk dat het NPLW, en specifiek de ondersteuning die het biedt, door gemeenten als nuttig en bruikbaar wordt ervaren. We onderscheiden daarom vijf elementen die bepalend zijn of het NPLW voldoet. Op hoofdlijnen voldoet het NPLW:

1. Als uit een enquête blijkt dat gemeenten:
 - a. over het algemeen bekend zijn met én waardering hebben voor de inzet, middelen en instrumenten die ter beschikking staan om (planmatig) uitvoering te geven aan de warmtetransitie.
 - b. zich door het NPLW ondersteund en begeleid voelen om uitvoering te geven aan de warmtetransitie.
2. Wanneer knelpunten inzichtelijk zijn gemaakt die gemeenten in de uitvoering ervaren, deze geagendeerd zijn en bekend is wat de status omtrent opvolging is.
3. Wanneer alle gemeenten geïnformeerd zijn over de regiostructuur³ en dat de regiostructuur in de daaropvolgende jaren conform de afgesproken uitgangspunten werkt.
4. Als de voortgang in de warmtetransitie (onder regie van gemeenten) inzichtelijk is gemaakt.
5. Als het OGB vindt dat het NPLW de taken en projecten uit de jaarlijkse uitvoeringsagenda naar behoren heeft uitgevoerd.

2. Deze kerntaken worden in hoofdstuk 4 verder uitgewerkt.
3. Op pagina 18 volgt meer uitleg over de regiostructuur.

Hoofdstuk 4

Organisatie en inrichting

4.1 Kerntaken NPLW

In hoofdstuk 3 zijn de drie kerntaken van het NPLW geïntroduceerd. In deze paragraaf worden de kerntaken nader toegelicht.

1. Ondersteunen van gemeenten met kennis en handelingsperspectief.

Het NPLW is er voor alle gemeenten en biedt kennis en handelingsperspectief. Concreet splitsen we dit uit in vijf activiteiten:

- a. Het NPLW haalt op waar gemeenten behoefte aan hebben qua kennis en handelingsperspectief (vraaggericht via de accounthouders en de regiostructuur).
- b. Het NPLW brengt de gevraagde kennis en handelingsperspectief naar gemeenten. Ook ongevraagd wordt kennis beschikbaar gesteld over relevante ontwikkelingen en programma's vanuit het Rijk (zoals wet- en regelgeving en subsidies). Dit gebeurt door middel van een nieuwsbrief, de website, de helpdesk, de regiostructuur en de accounthouders van het NPLW. De website en helpdesk van het NPLW zijn daarmee dé plaatsen waar alle relevante informatie over de warmtetransitie te vinden is.
- c. Het NPLW ontwikkelt een gericht aantal essentiële landelijke kennisproducten en activiteiten daar waar dit algemene toegevoegde waarde biedt voor de gemeenten, gemeenten een hulpvraag hebben en/of bestaande producten van andere partijen hier niet in voorzien. Te denken valt aan: een stappenplan/model wijkuitvoeringsplan, handreiking warmteprogramma). Ook worden kennisproducten en activiteiten vanuit het voormalige PAW en ECW voortgezet c.q. geactualiseerd.

- d. Het NPLW heeft in beeld welk aanbod er is op het gebied van de warmtetransitie en fungeert als kennismakelaar tussen vraag en aanbod van ondersteuningsproducten en activiteiten van organisaties en partners. Relevante (kennis)producten, handreikingen, praktijkvoorbeelden en diensten van partners worden gebundeld en overzichtelijk aan gemeenten aangeboden, zodat ze ermee kunnen werken.
- e. Stimuleren van de totstandkoming van de regiostructuur, zo mogelijk in samenwerking met de provincies. Dit draagt bij aan de samenwerking tussen gemeenten onderling, de samenwerking met stakeholders (zoals de provincie, netbeheerders, lokale marktpartijen en energiecoöperaties) en de samenwerking met het NPLW.

2. Signaleren en agenderen van kansen en belemmeringen bij uitvoering en beleid.

Het NPLW heeft een belangrijke schakelfunctie tussen enerzijds de gemeenten en regionale partners en anderzijds de nationale partners (zie ook 4.4) in de warmtetransitie. Dat betekent dat het NPLW bij gemeenten en de uitvoeringsorganisatie van het Uitvoeringsoverleg Gebouwde Omgeving (UGO) successen, kansen en belemmeringen ophaalt en deze agendeert daar waar dit van toepassing is. Het gaat hierbij om successen die gedeeld kunnen worden en signalen waarvan opvolging van belang is om de doelstellingen in de warmtetransitie te realiseren. Waar dit past binnen de rol en middelen van het NPLW, werkt het nationaal programma ook actief mee aan de oplossingen voor deze knelpunten of kansen.

3. Het NPLW monitort of opvolging van de signalen plaatsvindt en heeft een escalatiemodel richting de partners die hier een verantwoordelijkheid in hebben, waarmee het helpt te borgen dat er gewerkt wordt aan oplossingen voor de knelpunten.

4. Monitoring van de voortgang van de lokale warmtetransitie.

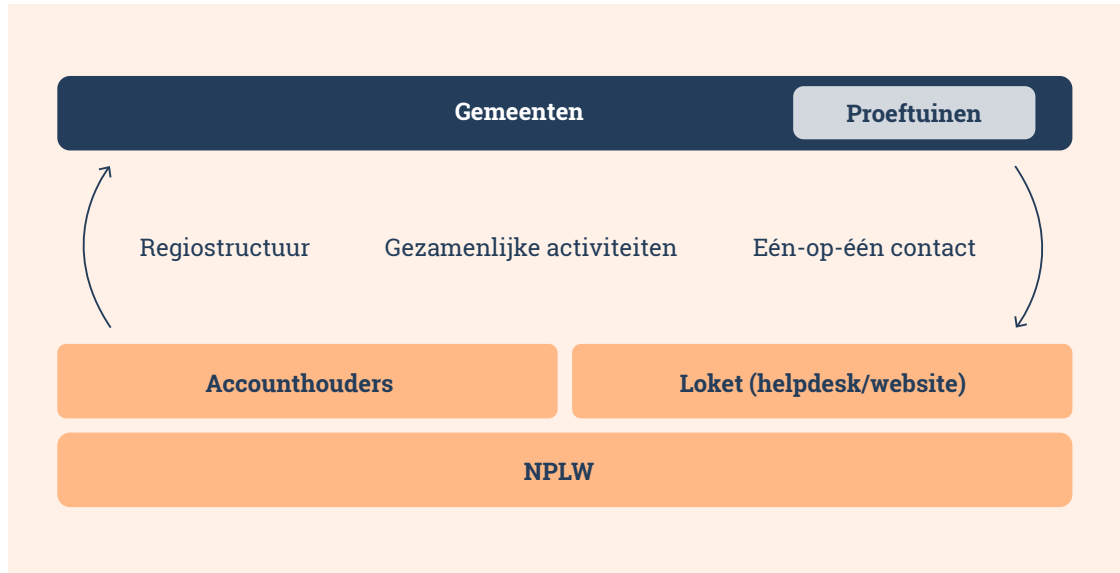
Het NPLW ontwikkelt een structurele monitor waarmee jaarlijks de stand van de lokale warmtetransitie in beeld wordt gebracht. Dit gebeurt samen met de organisaties die ook uitvoering geven aan de Klimaat- en Energieverkenning (KEV), zodat dubbel werk wordt voorkomen. De monitor bevat een combinatie van kwantitatieve data uit lokale of nationale bronnen en gegevens met betrekking tot de (wijkgerichte) aanpak van verduurzaming en aardgasvrij maken van bestaande gebouwen onder regie van gemeenten. Via een uitvraag aan gemeenten wordt gemonitord op welke manier gemeenten uitvoering geven aan hun regierol en (concrete) plannen maken voor het verduurzamen en/of aardgasvrij maken van de gebouwen in hun gemeenten. De nieuwe data wordt aangevuld met meer kwalitatieve data, verkregen uit jaarlijkse gesprekken van de accounthouders met de gemeenten. De proeftuinen vormen een integraal onderdeel van de structurele monitor.

NPLW draagt bij aan lokale warmtetransitie o.b.v. beschikbare capaciteit en middelen

Op basis van deze drie kerntaken levert het NPLW een maximale bijdrage aan de opgave binnen de capaciteit en middelen van het programma, die op dit moment beschikbaar zijn. Dit betekent dat er keuzes gemaakt moeten worden welke activiteiten het NPLW wel en niet uitvoert. Deze activiteiten worden opgenomen in de jaarlijkse uitvoeringsagenda van het NPLW. Gezien de omvang van de lokale warmtetransitie en de veranderingen in de context (zoals bijvoorbeeld de energiecrisis in 2022), kan het zijn dat aan het NPLW gevraagd wordt de focus te verleggen of additionele taken uit te voeren. Voorstellen voor veranderingen over de scope of takenpakket van het NPLW worden afgestemd met de opdrachtgevers op het passende niveau (zie hoofdstuk 4 over de governance van het NPLW). Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld ondersteuning in de uitvoering op het gebied van lokale isolatieaanpak, energiearmoede of de inzet fixteams. Een uitbreiding van taken en verantwoordelijkheden moet expliciet ter besluitvorming worden voorgelegd aan het OGB.

4.2 Samenwerking tussen gemeenten en het NPLW

Ondersteuning van het NPLW aan gemeenten verloopt via de accounthouders dan wel via het loket (de helpdesk of de website). Het kan gaan om contact met individuele gemeenten (één-op-één contact), maar kan ook via de regiostructuur lopen of in de vorm van gezamenlijke activiteiten zoals een community of practice. Hieronder geven we een nadere toelichting op deze samenwerking tussen gemeenten en het NPLW.

Figuur 4: Wijze waarop het contact tussen het NPLW en de gemeenten loopt.

Accounthouders

Vrijwel alle medewerkers van het NPLW zijn accounthouder. Iedere accounthouder onderhoudt de contacten met de gemeenten en regio binnen zijn werkgebied. Het is de taak van de accounthouder om te weten wat er speelt en om vraag en aanbod te verbinden als een kennismakelaar. De accounthouder heeft hiervoor direct contact met de betreffende gemeenten en werkt via de regiostructuur (contact loopt dan in afstemming met de regiocoördinator). De accounthouder heeft hiervoor in de basis vier keer per jaar overleg met de regiostructuur en brengt minimaal één keer per jaar een bezoek bij iedere gemeente (o.a. in het kader van de landelijke monitor).

De accounthouder kan direct vragen beantwoorden en is verantwoordelijke om de vragen, signalen, kansen en lessen uit de regio te delen binnen het NPLW. Specialistische kennis kan via de accounthouder ingezet worden binnen de gemeenten. Ook kan de accounthouder gemeenten verbinden met andere partijen die gemeenten ondersteunen in de lokale warmtetransitie. De signalen en kansen die de accounthouder ophaalt, worden ingebracht binnen de kerntaak signaleren en agenderen.

Om effectief te kunnen zijn, heeft de accounthouder een aanspreekpunt binnen de gemeente nodig. Indien de gemeente daartoe niet kan of wil voorzien, dan wordt de samenwerking uiteraard lastig.

Loket (helpdesk en website)

Het NPLW heeft voor alle gemeenten een loketfunctie met betrekking tot de warmtetransitie ingericht. Via de helpdesk en de website kan ook contact opgenomen worden met het NPLW. Het NPLW beantwoordt vragen en verbindt gemeenten met partijen die een rol kunnen spelen in uitvoering van de lokale warmtetransitie. Waar mogelijk draagt het NPLW vanuit zijn kerntaken bij aan oplossingen of agendeert het de knelpunten bij de opdrachtgevers. Het NPLW biedt via een website een overzicht van beleid, regelingen, activiteiten, voorbeelden van gemeenten, formats, producten en betekenisvolle ervaringen op het gebied van de warmtetransitie.

De regiostructuur

De regiostructuur is van gemeenten en biedt ondersteuning aan gemeenten om, passend bij hun lokale behoefte, regionaal ondersteuning en samenwerking te organiseren. De middelen voor het organiseren van de regiostructuur worden jaarlijks door BZK beschikbaar gesteld via een SpUk-regeling. De voorwaarde daarbij is dat aangesloten wordt bij de bestaande indeling in RES-regio's om zo effectieve samenwerking op de gehele energietransitie te stimuleren. Het NPLW stimuleert de totstandkoming van deze 'regiostructuur lokale warmtetransitie' en werkt samen met de regio's. Gemeenten blijven eindverantwoordelijk voor de keuze om wel of niet samen te werken en binnen de ruimte die de SpUk biedt eigen keuzes te maken. In diverse regio's speelt de provincie ook een belangrijke ondersteunings- en kennisrol richting gemeenten. In deze regio's werken het NPLW en de provincies samen bij het uitvoeren van hun faciliterende rol.

De achterliggende gedachte van de regiostructuur is om gemeenten in staat te stellen op regionaal niveau ondersteuning te organiseren, passend bij de lokale behoefte. Dit bevordert de efficiënte inzet van schaarse capaciteit en expertise. Waar de provincies al dergelijke initiatieven heeft gestart, stemt het NPWL hiermee af of sluit het daarbij aan. Dit is helpend in tijden van krapte op de arbeidsmarkt of wanneer er specialistische kennis nodig is. Ook draagt het bij aan het faciliteren van afstemming op regionaal niveau, zowel tussen gemeenten onderling, als met stakeholders zoals de provincies, netbeheerders, lokale marktpartijen, energiecoöperaties, woningbouwcorporaties en groot vastgoedbezitters. Tot slot biedt de regiostructuur per regio één aanspreekpunt voor het NPLW, in de persoon van de regiocoördinator.

Het doel van de regiostructuur is dat gemeenten door regionaal samen te werken beter kunnen inspelen op, en zich organiseren ten behoeve van, het versnellen van de realisatie van de lokale warmtetransitie.

De regiostructuur kent hierbij de volgende nevendoelen:

- Gemeenten worden beter in staat gesteld om op een efficiënte wijze de beperkte arbeidskracht voor de warmtetransitie in te zetten, door regionaal samen te werken.
- Gemeenten worden in staat gesteld om specifieke expertise en/of projectmatige ondersteuning ten behoeve van de warmtetransitie regionaal te organiseren.
- De regiostructuur fungeert als schakel tussen het NPLW en gemeenten, provincie en partners (maar is niet de enige vorm van contact tussen NPLW en gemeenten).
- Gemeenten en provincies worden in staat gesteld om op regionaal niveau, naar behoefte, (beter) de verbinding te leggen tussen de lokale warmtetransitie en andere bovenlokale opgaven. Daarnaast biedt het ook de mogelijkheid om de krachten te bundelen met eventueel bestaande provinciale (dan wel regionale) ondersteuningsprogramma's voor gemeenten in de warmtetransitie.

- Er wordt een regionaal afstemmingsoverleg ingericht, waarbij alle gemeenten in de regio betrokken worden. Waar er reeds afstemmingsoverleggen tussen gemeenten en provincies zijn, kan het NPLW daarbij aanhaken. Hierdoor wordt het mogelijk om knelpunten en lessen op te halen en te delen. Daarbij helpt het zowel om gemeenten onderling beter te verbinden op de opgave, alsook om gemeenten beter te verbinden aan andere partijen die regionaal werken (zoals woningbouwcorporaties en netbeheerders). Via het NPLW kunnen de lessen en knelpunten nationaal verspreid worden en worden beleidsknelpunten geagendeerd bij de beleidsmakers.

Voor de regiostructuur van het NPLW was aanvankelijk €9 miljoen voorzien. Deze middelen zijn in juli 2023 opgehoogd met €7,5 miljoen, die in 2023 worden uitgekeerd en benut kunnen worden over de hele looptijd van de regeling. Deze aanvullende middelen zijn vooral bedoeld om te komen tot versnelling en opschaling van een aanpak voor de energiearmoede (waaronder fixteams). De SpUk-middelen zijn middelen uit de uitvoeringslasten voor decentrale overheden voor de uitvoering van het Klimaatakkoord. De middelen worden via een SpUk-regeling door het ministerie van BZK aan gemeenten uitgekeerd. Elke regio wijst een gemeente of provincie aan die als ontvanger van het regionale budget zal dienen en een regiocoördinator zal leveren.

Van het beschikbare budget voor de regio is het de bedoeling dat een deel wordt benut voor de inzet van de regiocoördinator en organisatorische taken. De regiocoördinator is verantwoordelijk voor het organiseren van de afstemmingsoverleggen tussen de gemeenten in de regio onderling, alsmede met bijvoorbeeld de provincie, netbeheerders, lokale marktpartijen, energiecoöperaties en woningcorporaties. Ook fungeert deze coördinator als aanspreekpunt voor de accounthouders van het NPLW, kan hij/zij deelnemen aan netwerkbijeenkomsten vanuit NPLW, haalt de knelpunten uit de regio op, deelt deze actief en haalt de kennis van het NPLW naar de regio. Advies is dat deze rol waar mogelijk opgepakt kan worden door personen met bestaande, gelijksoortige rollen, zoals bijvoorbeeld de warmteregisseur voor de Regionale Structuur Warmte (RSW). Per RES-regio wordt geïnventariseerd of de RSW-tafel wordt samengevoegd met de NPLW-regiotafel.

Klankbordgroep gemeenten

Producten van NPLW (Nationaal Programma Regionale Energiestrategie) worden in samenwerking met gemeenten ontwikkeld. Wanneer van toepassing zullen ook regio coördinatoren lokale warmte worden gevraagd te reflecteren op bepaalde producten van NPLW. Onderzocht wordt of gemeenten of regio coördinatoren behoefte hebben om deel te nemen aan een vaste klankbordgroep van het NPLW en wat de agenda van deze klankbordgroep zou moeten zijn.

Samenwerking NPLW en NPRES

Het NPLW en het NPRES werken op een aantal onderdelen samen. Het realiseren van boven-gemeentelijke warmtesystemen kan praktisch worden opgesplitst in de ontwikkeling van warmtebronnen en warmtedistributienetwerken. Vanuit een regionale focus richt het NPRES zich op de ontwikkeling van de opwek van duurzame warmtebronnen, inclusief onderzoek van de (hoofd)transportnetwerken. NPRES onderneemt deze onderzoeken vanuit de Regionale Structuur Warmte. De vraagontwikkeling en de realisatie van de distributienetten ligt in beginsel bij de afzonderlijke gemeenten. Hier ligt voor NPLW (vanuit haar kerntaken) een rol weggelegd om gemeenten te ondersteunen met het opschalen en versnellen van de lokale warmtetransitie. Dit kan onder meer door modellen te laten ontwikkelen of bestaande modellen te delen voor de organisatorische inrichting van de (nieuwe) warmtebedrijven (in welke vorm dan ook) en concessiecondities.

Voor de komende periode zullen het NPLW en het NPRES samenwerken aan onder andere de volgende onderwerpen: het opbouwen van een netwerk van regiocoördinatoren, het ontwikkelen van een begrippenkader voor warmte, update van de RSW-werkbladen, monitoring en rapporteren, samenvoegen/afstemmen factsheets over warmte, leerkring De wereld van B en de organisatie van een congres over NPRES-NPLW en de monitoring.

Gezamenlijke activiteiten

Op thema's die breder leven, stimuleert het NPLW gevraagd en ongevraagd gezamenlijke activiteiten, zoals leerkringen, Communities of Practice (CoP), themagroepen, congressen en webinars en producten. Het gaat hier bijvoorbeeld om vraagstukken die onder verschillende gemeenten spelen, zoals aanpak in landelijk gebied, warmtenetten, VVE's of aanpak voor monumenten. Gemeenten kunnen hieraan deelnemen, met elkaar in contact komen en gezamenlijk werken aan en leren over gedeelde vraagstukken. Hiervoor dienen de ervaringen vanuit onder meer PAW en ECW als basis.

Proeftuinen aardgasvrije wijken

De proeftuinen en producten van het PAW zijn en blijven een belangrijke bron van kennis, ervaring en signalen die gebruikt worden in het NPLW om te delen met alle gemeenten en waar nodig te agenderen bij relevante partners. Inhoudelijk blijft NPLW de proeftuinen begeleiden, met als doel de opgedane kennis te ontsluiten voor de andere gemeenten, vanuit kennis en leren. Ook levert dit signalen op over kansen en knelpunten in de lokale warmtetransitie, die het NPLW kan agenderen bij de partners. Over de verkregen rijksbijdrage verantwoorden de proeftuinen zich rechtstreeks aan het ministerie van BZK.

4.3 Samenwerking met partners

Met betrekking tot de ondersteuning van gemeenten in de lokale warmtetransitie is het wenselijk dat op landelijk niveau afstemming plaatsvindt tussen de ondersteunende en uitvoerende partners, zodat hun werkwijze en aanbod ten aanzien van de lokale warmtetransitie aansluit op de behoeften van gemeenten. Deze samenwerking en afstemming heeft op meerdere vlakken meerwaarde:

1. Het NPLW biedt gemeenten integraal overzicht en inzicht in de beschikbare ondersteuning.
2. Het aanbod van ondersteuning wordt met elkaar besproken en waar nodig op elkaar afgestemd. Tevens wordt gestreefd naar eenduidigheid van begrippen, formats/modellen en werkwijzen.
3. NPLW signaleert of de beschikbare ondersteuning voldoet of waar extra of andersoortige ondersteuning nodig is en agendeert dit bij de betrokken partners opdat deze ondersteuning wordt aangeboden.

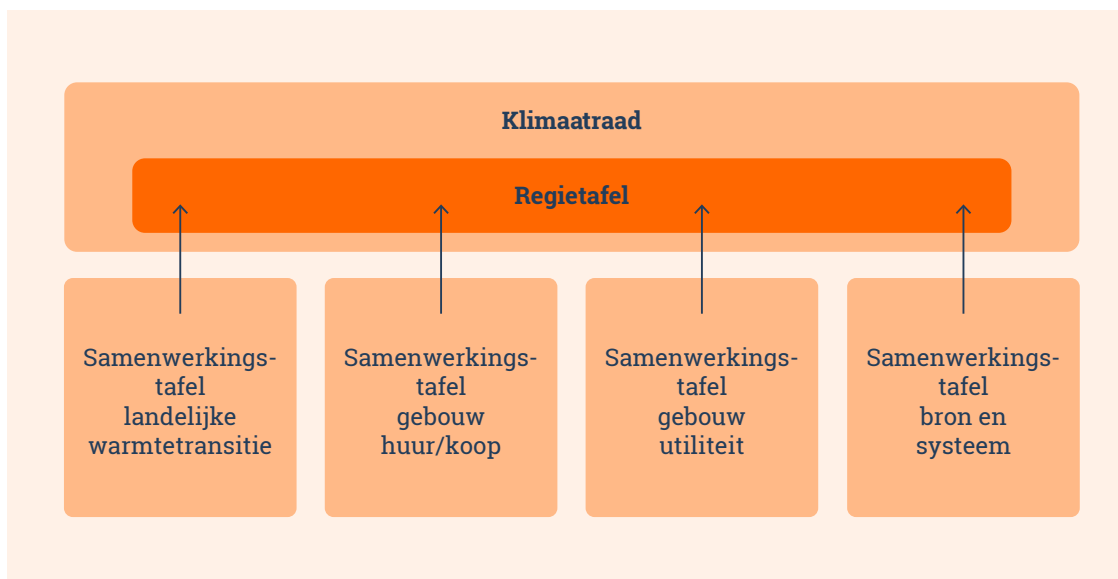
Het NPLW maakt onderscheid in drie typen partners waarmee zij samenwerkt. In het onderstaande kader zijn deze typen partners weergegeven en is benoemd welke partijen hier deel van uitmaken. Dit overzicht is niet limitatief en kan over tijd veranderen.

De drie typen partners waarmee het NPLW samenwerkt

1. **Partners die mede uitvoering geven aan het Klimaatakkoord**
 - . Opdrachtgevende partners VNG, EZK, BZK en IPO (zie bijlage 2)
 - . Deelnemende partners NBNL, Aedes, UvW (zie bijlage 2)
 - . Er is een Uitvoeringsoverleg Gebouwde Omgeving, bestaande uit een regietafel en vijf samenwerkingstafels. Aan de Regietafel Gebouwde Omgeving zitten vertegenwoordigers van de uitvoerende partijen.
 - . Het NPLW heeft een standing invitation bij het uitvoeringsoverleg, de regietafel en de samenwerkingstafels. Het NPLW kan punten agenderen of desgewenst toelichting geven aan deze tafels.

2. **Landelijke partners (door Rijk gesubsidieerd)**
 - . Er zijn ook partners die actief zijn in de uitvoering en hiervoor jaarlijks van EZK of BZK substantiële middelen krijgen. Denk hierbij aan Platform31, de Participatiecoalitie en de Energiebespaarcoalitie. Ook deze partijen ondersteunen de gemeenten met kennis- en handelingsperspectief. Om te voorkomen dat het wiel opnieuw wordt uitgevonden, is het van belang dat het NPLW hier goed mee samenwerkt.
 - . Het NPLW overlegt doorgaans niet met lokale partijen of afdelingen, maar met de op landelijk niveau opererende partijen, koepels of vertegenwoordigers.

3. **Kennis- en uitvoeringpartners**
 - . Non-profit: Kennispartners waarmee samengewerkt kan worden, zoals het PBL, CBS, Kadaster, TNO, TKI Urban Energy en onderzoeksinstituten. Afhankelijk van de leerbehoeften en voor data & monitoring worden andere kennispartners betrokken.
 - . Profit: Commerciële partners zijn een onmisbare schakel in het realiseren van de warmtetransitie. Zij bieden gemeenten capaciteit, kennis en kunde, waar gemeenten die niet zelf voorhanden hebben. Ook met (een aantal van) hen of consortia zal worden onderzocht hoe kan worden samengewerkt om de gemeenten optimaal te ondersteunen in het realiseren van de warmtetransitie.

Figuur 5

Klimaataakkoord: Uitvoeringsoverleg gebouwde omgeving

Het Klimaataakkoord was opgebouwd uit vijf Klimaattafels, waarvan ‘Gebouwde Omgeving’ er één was. Alle klimaattafels zijn omgevormd tot uitvoeringsoverleggen. Het NPLW is daarmee één van de programma’s dat bijdraagt aan de doelstellingen van het Uitvoeringsoverleg Gebouwde Omgeving. Onder het Uitvoeringsoverleg Gebouwde Omgeving hangen de regietafel en vijf samenwerkingstafels.

Samenwerkingstafel Lokale Warmtetransitie

Het NPLW werkt met bovenstaande partners samen aan de Samenwerkingstafel Lokale Warmtetransitie (ST LW). Deze samenwerkingstafel is nieuw en vervangt per oktober 2023 de Samenwerkingstafel Gebied van het Uitvoeringsoverleg Gebouwde Omgeving. De ST LW valt onder de Regietafel Gebouwde Omgeving.

De ST LW richt zich op de uitvoering, met als doel het leveren van een operationele bijdrage aan het (versneld) realiseren van de opgave in de lokale warmtetransitie op onderwerpen waar de gemeenten een rol of belang in hebben. Het overleg is gericht op signalering, afstemming en onderlinge advisering van partijen die een rol spelen in de uitvoering van de lokale warmtetransitie

De directeur NPLW is voorzitter van de ST LW en het NPLW levert de secretaris van dit overleg. De ST LW komt 4 keer per jaar bijeen. Dit kan worden uitgebreid als daar behoefte aan is.

Het doel, de doelgroep en de werkwijze van de samenwerkingstafel moeten nog verder worden uitgewerkt. Het is een verantwoordelijkheid van de partners in de uitvoering om deze samenwerkingstafel een succes te laten worden, daarom worden zij ook betrokken bij de ontwikkeling van ST LW. Van belang is dat de ST LW bijdraagt aan het versneld realiseren van de lokale warmtetransitie. Deelnemers worden geacht hier een aantoonbare, actieve en uitvoeringsgerichte bijdrage aan te leveren.

Het overleg kan de volgende agendapunten bevatten:

- Aan de hand van casuïstiek bij gemeenten of regio het bespreken van knelpunten in de uitvoering van de lokale warmtetransitie. Waar nodig en mogelijk leidt de bespreking tot het maken van onderlinge werkafspraken.
- Zichtbaar maken van successen en bespreken hoe die opgeschaald kunnen worden.
- Advisering over (uitvoeringstoets op) concepten van producten (modellen, handleidingen, factsheets) die zonder kosten door meerdere gemeenten gebruikt kunnen worden. Bij bespreking van producten geldt het principe van ‘pas aan of leg uit’. Adviezen worden overgenomen of er wordt gemotiveerd van afgeweken.

NPLW-werkgroepen op thema

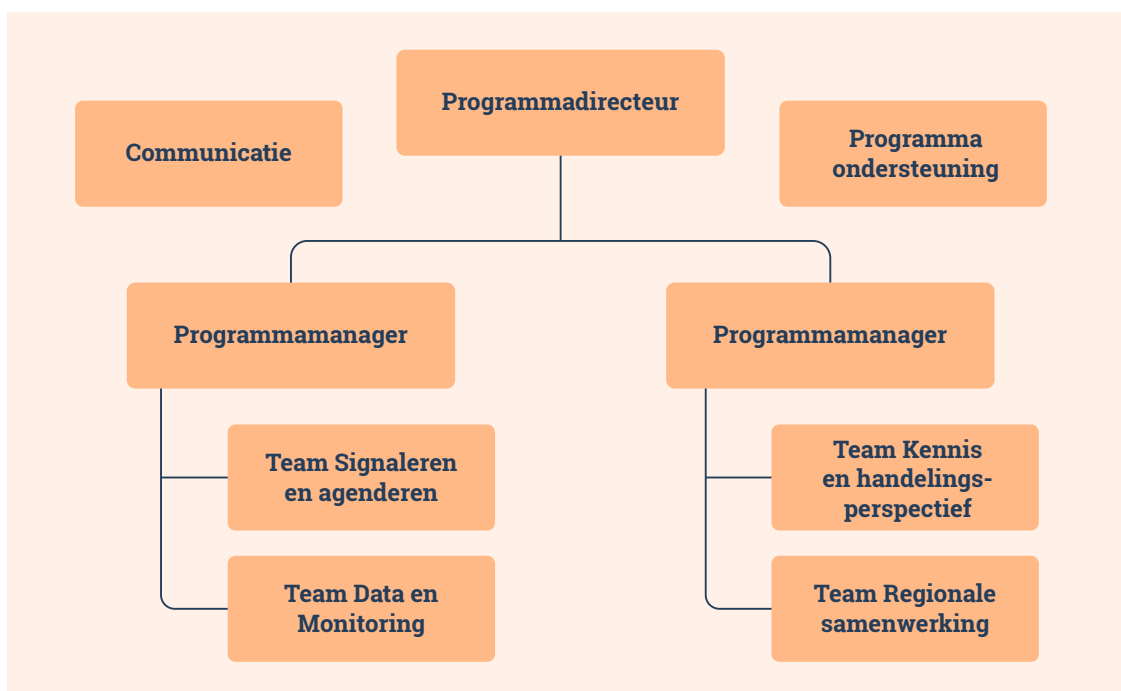
Om concreet uitvoering te kunnen geven aan de NPLW-uitvoeringsagenda fungeren meerdere NPLW-werkgroepen waarin op specifieke inhoudelijke of randvoorwaardelijke thema’s met uitvoerende en ondersteunende organisaties wordt samengewerkt. Inhoudelijke thema’s kunnen zijn: (hybride) warmtepompen, warmtenetten (WcW), kleinschalige warmtenetten, maatschappelijke initiatieven, uitvoeringsplannen en warmteplannen. Randvoorwaardelijke thema’s kunnen zijn: data en monitoring, participatie, communicatie, juridica, personeel of financiën.

Met deze werkgroepen wordt uitvoering gegeven aan de rol van de kennismakelaar van NPLW. Een medewerker van NPLW kan voorzitter en organisator zijn van één of meerdere werkgroepen. Ook andere organisaties kunnen een werkgroep voorzitten en organiseren. De deelnemers van deze werkgroepen ontwikkelen producten of werkwijzen gericht op de lokale warmtetransitie en werken hierin samen met en voor gemeenten. Daar waar producten samen ontwikkeld zijn, kan dit geagendeerd worden op de ST LW om daar in breder verband besproken te worden of,

als het specifiek de opdrachtgevers betreft, in het liaison overleg en IMT (en OGB). Ook op werkgroep niveau kunnen uitvoeringstoetsen worden uitgevoerd. Daar kan ook worden bepaald of iets geagendeerd moet worden in breder verband bij de ST LW.

4.4 Programmaorganisatie

De directeur NPLW is verantwoordelijk voor de realisatie van het meerjarenprogrammavlan en de uitvoeringsagenda van het NPLW. Voor het realiseren van deze producten werkt het programmavlan van NPLW nauw samen met het team van RVO. Het is een gedeelde verantwoordelijkheid van beide teams om jaarlijks de uitvoeringsagenda te realiseren. Het programmavlan NPLW (circa 30 fte) kent een programmavlan, inhoudelijke programmavlans, een ondersteuningsvlan en een team communicatie. De organisatie van het NPLW is schematisch weergegeven in onderstaande figuur.

Figuur 6: Organogram van het NPLW

Het NPLW is een interbestuurlijk programma. Sinds juli 2023 is het programmavlan NPLW als programmavlan ingebed binnen het ministerie van BZK onder de DG Volkshuisvesting en Bouwen. Daarmee is het ministerie van BZK juridisch eigenaar/werkgever van het programmavlan NPLW. Het programmavlan NPLW is gehuisvest aan de Koningskade 40 in Den Haag, in het pand van de Unie van Waterschappen (UvW).

Voor het realiseren van het programma NPLW zijn de volgende mensen en middelen beschikbaar:

- Het programmavlan NPLW krijgt tot en met 2025 jaarlijks 4 miljoen aan apparaatsbudget en 2 miljoen aan uitvoeringsbudget. Dit zijn middelen uit de uitvoeringslasten voor decentrale overheden voor de uitvoering van het Klimaatakkoord. Deze middelen worden door BZK beschikbaar gesteld. Daarnaast is het budget in 2023 met in totaal 2,75 mln. opgehoogd om tot en met 2026 extra inzet te plegen op onder meer isolatie en energiearmoede.
- RVO ontvangt jaarlijks 5 miljoen van het ministerie van EZK om mede-uitvoering te geven aan het MJP NPLW en de uitvoeringsagenda. Medewerkers van de RVO en NPLW werken in de praktijk intensief (strategisch) samen, maar kennen ieder hun eigen verantwoordelijkheden. Daartoe maken de RVO en NPLW inhoudelijke werkafspraken.

- Gemeenten ontvangen jaarlijks 9 miljoen van het ministerie van BZK om uitvoering te geven aan een stevige regiostructuur lokale warmtetransitie, dit in lijn met de RES-regiostructuur. Ook dit zijn middelen uit de uitvoeringslasten voor decentrale overheden voor de uitvoering van het Klimaatakkoord. Op het regionale schaalniveau worden door de budgethouder van de SpUk-middelen regiocoördinatoren warmte aangesteld. Deze werken intensief samen met meerdere gemeenten, provincie en de lokale uitvoeringpartners in de energietransitie. Daartoe worden zij begeleid door mensen van het NPLW. De SpUk-regeling voor de regiostructuur Lokale Warmte wordt in 2023 eenmalig opgehoogd met € 7,5 mln. Dit om gemeenten tot 2026 te voorzien van extra uitvoeringsmiddelen voor met name isolatie en tegengaan energiearmoede.
- BZK levert de Rijksbijdrage aan de 66 proeftuinen aardgasvrije wijken. De inhoudelijke samenwerking, het kennis delen, het leren van- en met de proeftuinen verloopt via het NPLW. De gemeenten leggen verantwoording af aan het ministerie van BZK met betrekking tot de rijksbijdrage zoals vastgesteld in de verkregen beschikking bij de toekenning.

Hoofdstuk 5

Governance

NPLW

5.1 Inleiding

Het is van belang om het NPLW te bezien in de bredere context waartoe het programma behoort. Daarin bevinden zich organisaties, afspraken en gremia die effect hebben op het NPLW. We bedoelen hiermee onder andere de relatie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer, sturings- en verantwoordingslijnen en informele overleg- of afstemtafels. Tezamen vormt dit de governance van het NPLW. In dit hoofdstuk lichten we de governance van het NPLW toe.

5.2 Sturing en verantwoording NPLW

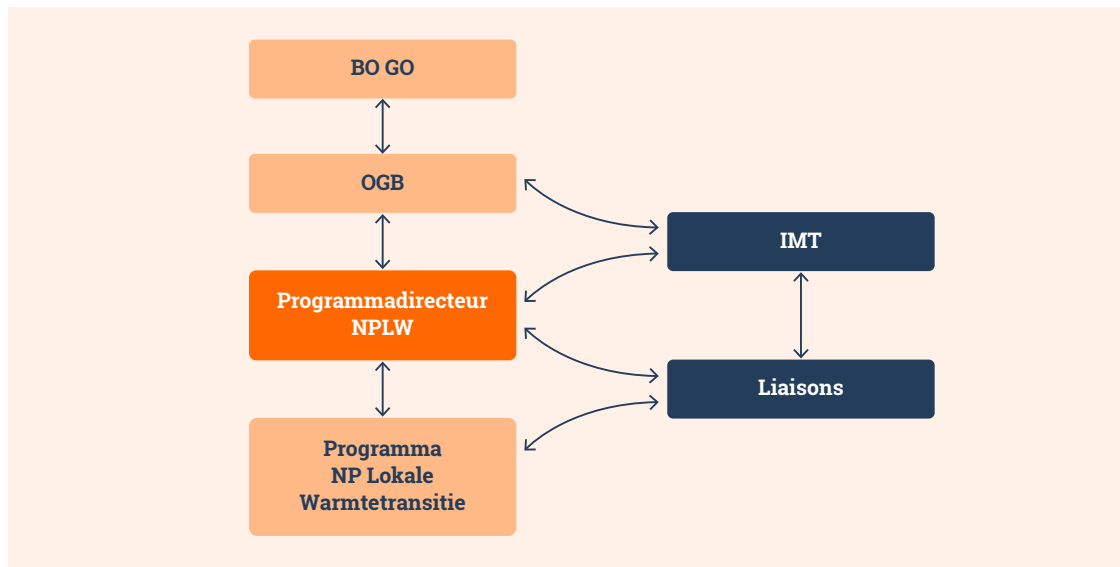
Het NPLW is een interbestuurlijk programma. De sturing op de middelen, organisatie en werkwijze van het NPLW ligt niet bij één partij, maar bij VNG, IPO, BZK en EZK. Dat geldt op alle niveaus. De formele sturings- en verantwoordingslijnen worden in dit deelhoofdstuk toegelicht.

Bestuurlijk Overleg Gebouwde Omgeving

In het Bestuurlijk Overleg Gebouwde Omgeving (BO GO) zijn de vier opdrachtgevende overheden van het NPLW op bestuurlijk niveau vertegenwoordigd: het ministerie van EZK, het ministerie van BZK, de VNG en het IPO.

In het BO GO vindt, breder dan de scope van het NPLW, het bestuurlijk gesprek plaats over de randvoorwaarden, verantwoordelijkheden en uitvoering van de verduurzaming/aardgasvrij maken van de 1,5 miljoen woning-equivalenten voor 2030.

Het BO Gebouwde Omgeving bewaakt gezamenlijk de voortgang in de realisatie van de opgave. Het BO GO komt 3 keer per jaar samen. De agenda wordt door de opdrachtgevers gezamenlijk bepaald. Afhankelijk van de agenda is de directeur NPLW bij het BO aanwezig.

Figuur 7 – Sturing en verantwoording NPLW

Feeling met het veld: informeel overleg met wethouders

Naast de formele gremia en overleggen, is er een door NPLW georganiseerd informeel bestuurlijk overleg. In dit overleg gaan een aantal wethouders halfjaarlijks in gesprek met de minister en het NPLW over de voortgang, obstakels en kansen in de warmtetransitie. Het NPLW heeft behoefte aan meer verbinding op bestuurlijk niveau omdat daar de besluiten worden genomen over de inzet op de lokale warmtetransitie. Op welke wijze dit mogelijk is, wordt momenteel in samenwerking met de VNG en NPRES uitgezocht

Opdrachtgevend Beraad NPLW (OGB)

Het OGB wordt gevormd door de directeuren van de VNG, het IPO en de DG's van het ministerie van BZK en het ministerie van EZK.

Het OGB is opdrachtgever van het NPLW. Dit betekent dat het OGB het meerjarenprogrammavlan, de jaarlijkse uitvoeringsagenda en begroting en monitor van de lokale warmtetransitie vaststelt en borgt dat het NPLW binnen deze kaders en afspraken werkt.

De DG van BZK fungeert als tijdelijk voorzitter van het OGB. Het voorzitterschap rouleert periodiek. De directeur van het NPLW is de secretaris van het OGB (ondersteund door een uitvoerend secretaris).

Om de producten te kunnen vaststellen en voortgang te kunnen bewaken komt het OGB 3 keer per jaar bijeen. Het eerste overleg vindt plaats omstreeks maart om de verantwoording over de voorgaande uitvoeringsagenda en begroting te bespreken en te bespreken hoe het met het programma gaat. Omstreeks juni vindt het tweede overleg plaats, waarin de monitor van de lokale warmtetransitie wordt besproken en vastgesteld. In december vindt het derde overleg plaats om de uitvoeringsagenda en begroting voor het daaropvolgende jaar vast te stellen.

Mocht daartoe aanleiding zijn, dan kan het OGB vaker bijeenkomen of kan de bestaande bijeenkomst worden uitgebreid met het bespreken van signalen uit de uitvoering.

Daarnaast wordt in september een informeel OGB ingepland. Afhankelijk van de agenda kunnen daarvoor NBNL, UvW en Aedes worden uitgenodigd. Doel hiervan is de algemene voortgang in de lokale warmtetransitie te bespreken en concrete signalen uit de uitvoering.

Mocht daartoe aanleiding zijn of deelnemende organisaties daar om vragen, dan kan het informele OGB vaker bijeenkomen.

Interbestuurlijk Management Team (IMT)

Het Interbestuurlijk Management Team (IMT) is de plek waar vertegenwoordigers van de VNG, het IPO en de ministeries van EZK en BZK, samen met vertegenwoordigers van het NPLW en RVO, op managementniveau bij elkaar komen. Het IMT heeft twee belangrijke taken.

Ten eerste wordt in het IMT de besluitvorming van het OGB voorbereid. Dit betekent in de praktijk dat de agenda, de agendavoorstellen en andere beslis- en voortgangsinformatie door het IMT wordt afgestemd, getoetst en verrijkt, ten behoeve van de OGB-vergaderingen. De programmadirecteur van het NPLW is verantwoordelijk voor het samenbrengen van de inbreng van het IMT, het maken van keuzes op basis van de inbreng en de doorgeleiding naar de OGB. De directeur NPLW en de programmasecretaris bereiden het IMT voor. De directeur NPLW is tevens de voorzitter van het IMT.

Namens het NPLW nemen in ieder geval de programmadirecteur en de programmasecretaris deel, eventueel aangevuld door programmamanagers of specifieke programmamleden. Het voorzitterschap en secretariaat van het IMT liggen bij het NPLW.

Het IMT komt drie keer per jaar bijeen om de agenda van het OGB voor te bereiden. Dit betekent concreet dat er voorafgaand aan een OGB één IMT-vergadering plaats vindt ter voorbereiding.

De tweede taak van het IMT is om met elkaar vinger aan de pols te houden over de voortgang van de lokale warmtetransitie, signalen (kansen en knelpunten) uit de uitvoering te bespreken en waar nodig acties te ondernemen om te komen tot meer snelheid in de lokale warmtetransitie. Hiertoe komt het IMT+ zes keer per jaar bijeen. Het IMT+ bestaat, naast de opdrachtgevende organisaties, uit UvW, Aedes en Netbeheer Nederland (NBNL).

De IMT en IMT+ overleggen kunnen aansluitend op elkaar plaats vinden. Tevens is bepalend voor het organiseren van een IMT+, of er voldoende onderwerpen zijn om te bespreken.

Liaisonoverleg

De liaisons vervullen een spilfunctie tussen het NPLW en RVO en de opdrachtgevers van het NPLW (VNG, IPO, BZK, EZK). Een liaison bevindt zich op de grens van beide organisaties. De liaison heeft een expliciete rol in het inbrengen van 'kleur' met betrekking tot de lokale warmtetransitie: Hoe denkt de opdrachtgever of partner over de lokale warmtetransitie? Hoe wordt er binnen de organisatie over gesproken? Welke kennis, afstemming is nodig? Welke informatie is nodig? Welke belangen zijn er? Welke personen zijn belangrijk? Et cetera.

De liaisons hebben een directe relatie met de programmamleden van het NPLW en RVO. Daardoor weten zij wat er speelt binnen het NPLW en kunnen ze de kennis en inzichten meenemen naar de eigen organisatie en vice versa.

De liaisons bereiden samen met het programmateam van het NPLW de agenda en stukken voor de IMT-vergaderingen voor. Zij adviseren specifiek over organisatievraagstukken, het MJP en het uitvoeringsplan. Daarnaast geven de liaisons advies aan het NPLW over knelpunten en kansen. De liaisons zijn medeverantwoordelijk voor de samenhang met andere (interbestuurlijke) trajecten en zorgen voor afstemming en verbinding met de eigen achterbannen.

De liaisons komen zes keer per jaar bijeen ter advisering op het MJP, de uitvoeringsagenda, de begroting en de monitor, ter voorbereiding op het IMT.

Daarnaast komende de liaisons zes keer per jaar bijeen om – gelijk aan het IMT+ - signalen uit de uitvoering te bespreken. Wat gaat goed, wat kan beter en hoe dan. Voor dit gedeelte zijn de UvW, Aedes en NBNL ook uitgenodigd.

Beide overleggen (liaisons en liaisons+) kunnen aansluitend op elkaar plaats vinden.

Kort samengevat:

Formele aansturing NPLW	OGB 3 x jaar	IMT 3 x jaar	Liaisons 6 x jaar	ST LW
Meerjarenprogrammplan	Vaststellen	Adviseren	Adviseren	-
Uitvoeringsagenda	Vaststellen	Adviseren	Adviseren	Adviseren
Begroting	Vaststellen	Adviseren	Adviseren	-
Monitor LW	Vaststellen	Adviseren	Adviseren	Adviseren

Samenwerking op voortgang LW	OGB+ 1 x jaar (eventueel 2 x jaar) Incl. UvW, NBNL en Aedes	IMT+ 6 x jaar Incl. UvW, NBNL en Aedes	Liaisons+ 6 x jaar Incl. UvW, NBNL en Aedes	ST LW 4 x jaar
Signalen uit de uitvoering	Bespreken, zo nodig besluiten	Bespreken, zo nodig werkafspraken maken	Bespreken	Bespreken, zo nodig werkafspraken maken
Producten NPLW-RVO	-	Advisering	Advisering	Advisering
Producten anderen belanghebbenden of van werkgroep	-	-	-	Advisering

Hoofdstuk 6

Financiën, risico's en programma- beheersing

6.1 Financiën

Programmabegroting NPLW (nader uitgewerkt in Uitvoeringsagenda 2023)	2023	2024	2025	Totaal
Personeelskosten, ICT en huisvesting	€ 4 mln.	€ 4 mln.	€ 4 mln.	€ 12 mln.
Uitvoeringsmiddelen	€ 2 mln.	€ 2 mln.	€ 2 mln.	€ 6 mln.
Planmatige aanpak voor isolatie van kwetsbare woningen + inzet van fix-teams	€ 2,5 mln.*			€ 2,5 mln.
Totaal	€8,25 mln	€ 6 mln.	€ 6 mln.	€ 20,25 mln.

*Deze middelen mogen ook besteed worden in 2024 en 2025.

Ondersteuningsmiddelen uitvoering Inhoudelijke aansturing van deze ondersteuning loopt via het NPLW	2023	2024	2025	Totaal
Ondersteuning vanuit RVO	€ 5 mln.	€ 5 mln.	€ 5 mln.	€ 15 mln.
Regiostructuur (SPUK)	€ 9 mln.	€ 9 mln.	€ 9 mln.	€ 27 mln.
Extra middelen (SPUK)	€ 7,5 mln.*			€ 7,5 mln.
Totaal	€21,5 mln	€ 14 mln.	€ 14 mln.	€ 49,5 mln.

*Deze middelen mogen ook besteed worden in 2024 en 2025.

6.2 Risico's

De doelmatigheid en doeltreffendheid van het NPLW is afhankelijk van vele factoren. Op voorhand is een aantal risicofactoren aan te wijzen die impact kan hebben op het NPLW. Daartegenover plaatsen we mitigerende maatregelen die genomen kunnen worden, mochten deze risico's zich voordoen. Met de lessen uit de praktijk is de risicoparagraaf aangepast.

Risico	Mitigerende maatregel
<p>1. Verantwoordelijk voor de gehele opgave De lokale warmtetransitie is een grote maatschappelijke opgave en kent veel deelopgaven met een groot aantal eigenaren. Het NPLW draagt bij aan de lokale warmtetransitie, maar is niet verantwoordelijk voor het realiseren van de opgave zelf.</p>	<p>Het NPLW kent een scope waarvoor het wel en niet verantwoordelijk is (zie hoofdstuk 3 en 4). Het is van belang om dit steeds uit te blijven dragen. Daarnaast heeft het programma een bestaanszekerheid van 3 jaar. Verwachtingsmanagement richting doelgroep, opdrachtgevers en partners over het doel en de afrekenbaarheid van het NPLW is van belang. Ook moet het NPLW zijn onafhankelijke, opgavegerichte rol blijven bewaken. Het NPLW helpt vanuit deze rol de gemeenten in het realiseren van de doelstellingen en voorkomt daarmee dat het verantwoordelijk wordt voor het slagen van de gehele warmtetransitie. Tot slot moet bepaald worden of en hoe de doelmatigheid en doeltreffendheid van het NPLW moet worden bepaald. Een op voorhand dichtgetimmerd programma doet immers geen recht aan de complexe transitieopgave die een adaptieve invulling van het programma vereist.</p>

Risico	Mitigerende maatregel
<p>2. Afhankelijk van externe factoren en partijen Het NPLW staat voor een grote opgave, maar is voor het slagen van het programma sterk afhankelijk van externe factoren en randvoorwaarden. Te denken valt aan: vigerend beleid en beleidswijzigingen, beschikbaarheid van mensen en middelen, verkiezingen, beschikbaarheid van kennis en expertise, etc.</p>	<p>We zorgen voor een transparante en directe communicatielijnen naar de opdrachtgevers om kwesties over externe factoren en randvoorwaarden te kunnen bespreken. Ook is er tot aan het OGB en de Regietafel een escalatiemodel waarmee geborgd wordt dat knelpunten, die buiten de invloedssfeer van het NPLW liggen, geadresseerd kunnen worden. Er worden daarnaast heldere communicatie-boodschappen over de werking van het NPLW opgesteld, zodat zowel intern als extern duidelijk is wat het mandaat is en de mogelijkheden zijn van het programma.</p>
<p>3. Beperkte middelen De middelen van het programma zijn beperkt i.r.t. de omvang van de opgave. Het NPLW kan niet in alle behoeften voorzien die leven bij partijen. Het risico bestaat dat het NPLW wordt gezien als organisatie die alle betrokken partijen intensieve en persoonlijke ondersteuning kan bieden bij het inrichten en uitvoeren van de lokale warmtetransitie.</p>	<p>Het NPLW werkt vanaf het begin aan verwachtingsmanagement waar het wel en geen ondersteuning in kan bieden. Het NPLW zal in de communicatie naar de doelgroep en de partners dit actief uitdragen bijvoorbeeld in de vorm van een openbare Uitvoeringsagenda. Het is wenselijk om daarnaast te komen regelmatige toetsing in de praktijk of NPLW voldoende en adequaat levert wat nodig is. Dat gebeurt door de jaarlijkse bezoeken aan alle gemeenten.</p>
<p>4. Continuïteit van het programma De middelen van het NPLW zijn toebedeeld tot en met 2025. De doelstelling van het NPLW richt zich op 2030 en de opgave loopt zelfs door tot 2050. Voor het versnellen en opschalen van de lokale warmtetransitie is structurele inzet en de opbouw van langjarige samenwerkingsrelaties gewenst, om gerichte en effectieve ondersteuning te bieden aan gemeenten en partners. De toekenning van tijdelijke middelen voor het programma vormt hiervoor een risico.</p>	<p>Het NPLW werkt aan de opgave vanuit een langjarige visie gericht op het einddoel van een duurzame gebouwde omgeving in 2050. In het laatste jaar van het programma (2025) zal het NPLW samen met de opdrachtgevende partijen in gesprek gaan over het vervolg. In samenspraak met de opdrachtgevende partijen wordt in 2025 een plan opgesteld om invulling te geven aan de opgave in de periode 2026-2030.</p>
<p>5. Interbestuurlijk programma Het NPLW is een interbestuurlijk programma met meerdere opdrachtgevers. Het risico bestaat dat een opdrachtgever, zelfstandig, het NPLW aanvullende rollen of taken toebedeelt, dan wel het opdrachtgeverschap naar zich toetrekt.</p>	<p>De opdrachtgevende partijen werken samen vanuit een eigen rol en verantwoordelijkheid. Zij spreken elkaar aan wanneer andere partijen dit niet doen. Het is belangrijk dat zij met elkaar in gesprek blijven over de rollen en taken van het NPLW (binnen de kaders van het Meerjarenprogramma) en over het gezamenlijk opdrachtgeverschap. Om dit te borgen is de governance-structuur opgezet met de liaisons, IMT, OGB en BO. De opdrachtgevende partijen zijn hieraan gebonden.</p>

Risico	Mitigerende maatregel
<p>6. Relatie tot het OGB Het OGB is het Opdrachtgevend orgaan van het NPLW. Het OGB komt twee keer per jaar bij elkaar en heeft een zekere afstand tot de lokale uitvoeringspraktijk. Het risico bestaat dat het tempo waarmee beslissingen worden genomen, ofwel het detailniveau van de beslissing, niet past bij de werkwijze van het OGB. Dit zou potentieel kunnen leiden tot vertraging of moeilijk uitvoerbare opdrachten.</p>	<p>Het Liaisonoverleg en het IMT spannen zich zoveel mogelijk in om vraagstukken, kansen en knelpunten in samenspraak met de programmadirecteur te voorzien van een oplossing of werkafspraken. Daarmee houden we snelheid en pragmatiek in het NPLW en gebruiken we het OGB alleen voor de formele besluitvorming, strategische onderwerpen en escalatie. Daarnaast heeft de directeur van NPLW altijd de mogelijkheid rechtstreeks met leden van het OGB te overleggen en wanneer nodig (via de mail) besluiten aan het voor te leggen.</p>
<p>7. Veranderende partners In dit Meerjarenprogrammavlan is een aantal partners en (uitvoerings)programma's opgenomen waarmee het NPLW een relatie heeft. Het risico bestaat dat we hiermee een aantal potentieel relevante partijen buiten scope houden of dat nieuwe netwerken ontstaan die een rol hebben in de lokale warmtetransitie.</p>	<p>Het afstemmen en verbinden met partners, programma's en partijen is een belangrijke taak van het NPLW en zal in het takenpakket van één van de programmamanagers vallen. Het NPLW past op basis van de opgave aan met wie het samenwerkt en de wijze waarop samengewerkt wordt. Er zal steeds een afweging worden gemaakt in hoeverre een partner, programma of partij een relatie heeft tot, of een bijdrage kan leveren aan, de doelstellingen van het NPLW. Dit bepaalt welke samenwerking kan worden aangegaan. De toekomstige inrichting van de samenwerking van NPLW met partners in de lokale warmtetransitie is een gezamenlijke verantwoordelijkheid en is gericht op het goed borgen van de inhoud van het programma.</p>
<p>8. Escalatie voor burgerinitiatieven Lokale burgerinitiatieven in de warmtetransitie hebben als aanspreekpunt de gemeenten of eventueel de regiostructuur. Indien zij zich niet voldoende gesteund voelen door de gemeente hebben zij geen duidelijke escalatiestructuur. Het NPLW biedt geen directe ondersteuning aan individuele lokale initiatieven buiten de gemeenten om.</p>	<p>Hier ontbreekt een duidelijke escalatiestructuur voor burgerinitiatieven. Dit is echter niet de verantwoordelijkheid van het NPLW. Wel kan het NPLW voor individuele gevallen het gesprek met de betreffende gemeente aangaan. Maar het NPLW heeft geen hiërarchische verhouding met gemeenten om hen tot actie aan te manen. Het NPLW werkt hierin nauw samen met het Lokale Klimaat Programma dat zich onder meer richt op het stimuleren van maatschappelijke initiatieven.</p>

6.3 Programmabeheersing

Dit geactualiseerde meerjarenprogrammavlan bestrijkt een periode van drie jaar: 2023, 2024 en 2025. Per jaar wordt een uitvoeringsagenda opgesteld door het MT van het NPLW en vastgesteld door het OGB. In deze uitvoeringsagenda's wordt beschreven welke activiteiten NPLW in dat jaar gaat uitvoeren en welke middelen (van NPLW, RVO of anderen) daarvoor worden ingezet. Ook wordt hierin beschreven welke uitdagingen het NPLW verwacht en wat dat betekent voor de werkzaamheden. Op welke doelen moet de nadruk liggen in het betreffende kalenderjaar en waarom.

In de uitvoeringsagenda en de nieuwe versie van het meerjarenprogrammplan wordt nader uitgewerkt hoe de programmabeheersing wordt vormgegeven. Belangrijke onderwerpen hierbij zijn onder andere:

- periodieke voortgangsrapportages
- jaarbegroting en periodieke begrotingsoverzichten
- evaluatie en beoordeling.

Het geactualiseerde meerjarenprogrammplan wordt na de zomer in 2023 door het OGB vastgesteld. Eind 2023 volgt een bondige evaluatie van het lopende jaar en wordt een uitvoeringsagenda voor het daaropvolgende jaar opgesteld en door het OGB vastgesteld. Het MT van het NPLW bewaakt de planning en stuurt waar nodig bij.

Bijlage 1

Begrippenlijst

Wijkgerichte aanpak (ook wel gebiedsgerichte aanpak genoemd)

Een planmatige aanpak om wijken, buurten of door gemeenten gedefinieerde gebieden, op gezette tijden te verduurzamen en/of aardgasvrij te maken. Wanneer de keuze wordt gemaakt huizen en andere gebouwen in de wijk niet langer met aardgas te verwarmen, dient in samenspraak met bewoners, en gebouweigenaren en andere stakeholders (zoals het warmtebedrijf en de netbeheerders) in een zorgvuldig proces een afweging te worden gemaakt wat per wijk de beste oplossing is. Gemeenten voeren de regie bij de wijkgerichte aanpak en geven sturing op basis van het warmteprogramma (de transitievisie warmte), uitvoeringsplannen en het omgevingsplan. De wijkgerichte aanpak wordt ook wel de gebiedsgerichte aanpak genoemd, omdat de gebieden niet overeen hoeven te komen met afgebakende wijken. Het staat gemeenten vrij om het schaalniveau te kiezen waarop de transitievisie warmte betrekking heeft: wijken, buurten, dorpen of kernen. Of een deel van een wijk, buurt, dorp of kern.

Warmteprogramma (in Klimaatakkoord: transitievisie warmte)

Het warmteprogramma is een strategisch beleidsdocument. Het vormt de eerste schakel in de stappen binnen de wijkgerichte aanpak. In het Klimaatakkoord is gesproken over de transitievisie warmte. In de transitievisie warmte nemen gemeenten de richting voor de verduurzaming van wijken op. De transitievisie warmte zal met het Wgiw wetsvoorstel komen te gelden als een verplicht programma onder de Omgevingswet, genaamd het warmteprogramma.

In het warmteprogramma maken gemeenten het tidspad inzichtelijk: Wanneer kunnen welke gebieden van het aardgas worden afgekoppeld of worden verduurzaamd? En voor de gebieden die op basis van de transitievisies warmte van 2021 voor 2030 gepland staan, maakt de gemeente ook de mogelijke warmtealternatieven inzichtelijk. Vervolgens kan per gebied de uitvoering naar aardgasvrij samen met de gebouweigenaren, huurders, netbeheerder en het warmtebedrijf worden uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Het warmteprogramma is van belang voor de gemeenten die uiteindelijk, op basis van dit wetsvoorstel, regels willen stellen in het omgevingsplan, over de verduurzaming van de energievoorziening van bestaande gebouwen en activiteiten, die op dezelfde locatie worden verricht. Daarom wordt het warmteprogramma verankerd in de Omgevingswet als verplicht programma. Het warmteprogramma moet iedere vijf jaar worden geactualiseerd. De eerstvolgende actualisatie vindt plaats in 2026.

Uitvoeringsplan

Het warmteprogramma kan worden geconcretiseerd in een uitvoeringsplan voor een wijk. Het uitvoeringsplan is een belangrijke onderbouwing voor de wijziging van het omgevingsplan ten behoeve van de energietransitie in de gebouwde omgeving. Een uitvoeringsplan heeft betrekking op één of meerdere wijken waarvan de gemeente in het warmteprogramma heeft aangegeven daar aan de slag te gaan met de aanwijsbevoegdheid. Het staat de gemeente vrij om het schaalniveau te kiezen waarop het uitvoeringsplan betrekking heeft. De gemeente stelt in samenspraak met bewoners, gebouweigenaren, netbeheerders en andere stakeholders een uitvoeringsplan op. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de gemeente in het uitvoeringsplan beschrijft welke alternatieve energievoorziening er in de wijk gekozen wordt en wanneer de wijk (op termijn) van het aardgas af gaat. Het benodigde isolatieniveau c.q. de maximale warmtebehoefte hangt samen met de keuze voor het alternatief voor aardgas. Het is daarom van belang dat de gemeente in het uitvoeringsplan ook duidelijk maakt wat de maximale warmtebehoefte of het minimale isolatieniveau is, dat nodig is om over te kunnen stappen op het alternatief.

Een uitvoeringsplan is geen verplicht programma onder de Omgevingswet. Het uitvoeringsplan kan, net als het warmteprogramma, wel worden vormgegeven als een programma als bedoeld in de Omgevingswet. Over het omgevingsplan – de hierop volgende stap – zullen instructieregels worden gesteld. Het is daarom niet nodig dat er instructieregels over het uitvoeringsplan worden gesteld. Het is dan ook niet nodig het uitvoeringsplan wettelijk te verankeren als een programma onder de Omgevingswet. Wel kunnen gemeenten hun bevoegdheid benutten om het uitvoeringsplan als een vrijwillig programma vast te stellen.

Gemeenten hebben dus geen verplichting tot het opstellen van een uitvoeringsplan. Maar om hun hele gemeente in 2050 aardgasvrij te kunnen laten zijn, is het wel noodzakelijk dat zij hiervoor een uitvoeringsplan (of een andere onderbouwing) maken.

Omgevingsplan

Op het moment van inwerkingtreding van de Omgevingswet heeft elke gemeente één omgevingsplan voor het hele grondgebied. Het omgevingsplan bevat algemene regels van de gemeente voor de fysieke leefomgeving. Dit omgevingsplan kan ook (maatwerk)regels bevatten voor het verduurzamen van wijken. De juridische regels in het omgevingsplan zijn bindend voor onder meer bewoners, gebouweigenaren (van woningen en utiliteitsgebouwen) en bedrijven in de gemeente. Zowel het warmteprogramma als het uitvoeringsplan zijn belangrijk voor de onderbouwing van de wijziging van het omgevingsplan ten behoeve van de energietransitie in de gebouwde omgeving. Als de gemeente gebruik maakt van de aanwijsbevoegdheid, staat in het omgevingsplan in ieder geval het gekozen alternatief voor aardgas als warmtebron vast voor de bepaalde geometrisch begrensde wijk en de datum waarop het transport van het aardgas naar de wijk stopt.

Contingentenaanpak

Met deze aanpak worden woningen of bouwdelen seriematig verduurzaamd met een gestandaardiseerde verduurzamingsoplossing naar tenminste de standaard (ineens of in stappen). Dit in tegenstelling tot de wijkgerichte aanpak, waar het gaat om een geografisch begrensde, integrale wijk- of buurtgerichte aanpak, waar alle gebouwen binnen het gebied worden meegenomen.

Bijlage 2

Opdrachtgevende en deelnemende organisaties van het NPLW

Toelichting en rol op de opdrachtgevende en deelnemende organisaties van het NPLW

Het NPLW is een interbestuurlijk programma. Het NPLW kent acht opdrachtgevende en deelnemende organisaties:

- Ministerie van BZK (medeopdrachtgever).
- Ministerie van EZK (medeopdrachtgever).
- VNG (medeopdrachtgever).
- IPO (medeopdrachtgever).
- Netbeheer Nederland (deelnemende partij).
- Aedes (deelnemende partij).
- Unie van Waterschappen (deelnemende partij)
- RVO (mede-uitvoerder van het NPLW).

Deze organisaties gaan in gesprek over de signalen uit de praktijk, die door het NPLW aangedragen zijn, en zullen zorgdragen voor de opvolging hiervan met hun partners, zowel binnen en buiten het OGB.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)

Het ministerie van BZK is verantwoordelijk voor het maken van beleid, wet- en regelgeving op het gebied van de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Zo zorgt het voor het wettelijk kader voor gemeentelijke instrumenten in de warmtetransitie (Wgiw). BZK verstrekt de beschikbaar gestelde middelen en legt daarover verantwoording af. Het gaat hierbij zowel om de eerder aan de proeftuinen toegekende middelen, als om de middelen voor het NPLW (programmamiddelen en regionale ondersteuning). BZK is tevens opdrachtgever van RVO, waar het gaat om de werkzaamheden voor het NPLW. Ook geeft BZK subsidie en opdrachten aan relevante partijen in het veld, zoals aan de Participatiecoalitie.

Bij subsidierelaties die voor het NPLW relevant zijn, zal BZK ervoor zorgen dat er inhoudelijke afstemming plaatsvindt tussen de ontvangende partij en het NPLW. BZK treedt momenteel op als de juridisch werkgever van het NPLW.

Het beleidskader voor de komende jaren is vastgelegd in het Programma Versnelling Verduurzaming Gebouwde Omgeving (PVGO). Hierin staan zowel de inzet op de wijkgerichte aanpak als op het individuele spoor beschreven. In het PVGO zijn diverse subprogramma's opgenomen, waaronder het Nationaal Isolatieprogramma (gericht op het uitfaseren van de slechtste energielabels), het programma hybride warmtepompen (met als doel 1 miljoen hybride warmtepompen in de bestaande bouw in 2030) en het Ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed en activiteiten omtrent utiliteitsbouw. De samenwerking tussen de verschillende delen van het PVGO en het NPLW zal per onderdeel verschillen.

Het NPLW borgt integrale communicatie over bestaande regelingen en monitort in hoeverre gemeenten gebruik maken van deze regelingen. Waar nodig en mogelijk ondersteunt NPLW bij het goed gebruik maken van deze programma's en regelingen. Het NPLW voert geen regelingen of subsidies uit voor BZK.

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)

Het ministerie van EZK is onder andere verantwoordelijk voor schone energie, duurzaamheid en realisatie van de klimaatdoelen. In de warmtetransitie binnen de gebouwde omgeving wordt vanuit EZK gewerkt aan collectieve warmtevoorziening via warmtenetten met een duurzame bron. EZK zorgt voor financiële ondersteuning van de realisatie van warmtevoorziening, voor het wettelijk kader middels de Wet Collectieve Warmtevoorziening en voor stimulering van duurzame bronnen. De inzet van EZK is 500.000 nieuwe aansluitingen op warmtenetten in de bestaande bouw in 2030. EZK is tevens opdrachtgever van RVO, waar het gaat om de werkzaamheden voor het NPLW.

EZK kent ook andere programma's die een relatie hebben met het NPLW. Binnen het Programma Groen Gas wordt middels een bijmengverplichting gewerkt aan het bijmengen van 1,6 miljard kubieke meter groen gas in 2030. Daarnaast is EZK verantwoordelijk voor het Programma Hybride Warmtepompen, wat moet leiden tot 1 miljoen geïnstalleerde hybride warmtepompen in de bestaande bouw in 2030. Met het Programma Energiesysteem (PES) is EZK verantwoordelijk voor bredere vraagstukken over het energiesysteem, zoals de vraagstukken omtrent netcongestie en netverzwaring. EZK is ook partner van het PVGO. Daarnaast beheert EZK verschillende subsidie-instrumenten die bijdragen aan de lokale warmtetransitie, zoals de ISDE, de SDE++, het nog vorm te geven subsidie-instrument voor de onrendabele top van warmtenetten en de RNES (garantieregeling geothermie).

Het NPLW borgt integrale communicatie over bestaande regelingen en monitort in hoeverre gemeenten gebruik maken van deze regelingen. Waar nodig en mogelijk ondersteunt NPLW bij het goed gebruik maken van deze programma's en regelingen. Het NPLW voert geen regelingen of subsidies uit voor EZK.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) vertegenwoordigt alle gemeenten in Nederland. De vereniging werkt aan een krachtige lokale overheid. Dat doet de VNG door agendasettend te zijn op voor gemeenten relevante vraagstukken en ontwikkelingen, en door de lokale uitvoering centraal te stellen bij maatschappelijke opgaven.

Gemeenten hebben een regierol in de warmtetransitie. De VNG ondersteunt haar leden bij het kunnen invullen van deze nieuwe rol en daarmee ondersteunt VNG gemeenten in hun taken bij het realiseren van de opgave zoals afgesproken in het Klimaatakkoord. Het gaat hier om de warmtetransitie in de volle breedte inclusief de warmtewet, maatschappelijk vastgoed en utiliteitsbouw.

Via de Algemene Ledenvergadering informeert VNG haar leden over de inzet van een deel van de uitvoeringsmiddelen van gemeenten voor het NPLW.

De VNG heeft een cluster gebouwde omgeving waarin zij werkt aan gemeenschappelijke uitvoeringsondersteuning. Ook heeft de VNG DEGO (Datavoorziening Energietransitie Gebouwde Omgeving) in huis.

Interprovinciaal Overleg (IPO)

Het IPO behartigt de gezamenlijke belangen van de provincies. Enerzijds door een informerende en richtinggevende rol te spelen bij de (formele) voorbereiding van beleid dat voor de provincies van belang is. Anderzijds door kennisdeling met en informatievoorziening aan de provinciale partners en 'stakeholders'.

De provincies hebben een regierol in de bovengemeentelijk afstemming over warmtebronnen, energie-infrastructuur en ruimtelijke opgaven (zogenaamde verdelingsvraagstukken). De samenhang tussen het energiesysteem, ruimtelijke ontwikkelingen en verduurzaming van industrie, gebouwde omgeving en mobiliteit is daarbij van belang. Intensieve samenwerking met in ieder geval gemeenten en netbeheerders is daarvoor nodig. Provincies zijn daarbij het eerste aanspreekpunt voor het opstellen van een Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (PMIEK).

De provincies hebben een ondersteunende rol voor gemeenten in de warmtetransitie in de volle breedte, inclusief de warmtewet, maatschappelijk vastgoed en utiliteitsbouw. Hiervoor hebben de provincies zelfstandig ondersteuningsprogramma's ingericht of staan zij in contact met relevante, lokale partners in energietransitie.

Netbeheer Nederland (NBNL)

Netbeheerders zijn verantwoordelijk voor het faciliteren van de energie- en warmtetransitie door verzwaring en uitbreiding van de elektriciteitsnetten, het mogelijk maken van invoeding van duurzame gassen en het verwijderen van gasleidingen en -aansluitingen. De uitgangspunten die netbeheerders hierbij hanteren zijn veiligheid, betaalbaarheid, haalbaarheid en efficiënt gebruik van de energie-infrastructuur.

Om de verantwoordelijkheden van de netbeheerders goed uit te kunnen voeren is het noodzakelijk dat de mogelijkheden en onmogelijkheden, alsook de impact op de energie-infrastructuur en bijbehorende consequenties, goed worden meegenomen in de (lokale) planvorming en uitvoering van de warmte- en energietransitie. Binnen het NPLW heeft Netbeheer Nederland daarbij de volgende taken:

- Agenderen van onderwerpen die kunnen bijdragen aan een betere planvorming in de warmtetransitie.
- Signaleren van knelpunten die een soepele uitvoering van de warmtetransitie negatief beïnvloeden.
- Delen en verspreiden van kennis en ervaring uit de (eigen) praktijk.
- Versterken en verder vormgeven van een goede en efficiënte samenwerking tussen relevante partners in de warmtetransitie

Aedes

Aedes is de vereniging voor woningcorporaties in Nederland en behartigt de belangen van de (aangesloten) corporaties. Aedes onderhoudt hiervoor contacten met overheden op alle niveaus en met uiteenlopende stakeholders. Daarnaast zorgt Aedes via inhoudelijke programma's en projecten ervoor dat de corporatiesector zich continu ontwikkelt, waar nodig versnelt, kennis uitwisselt via communities en leert van elkaar. Aedes gebruikt hiervoor onder andere deze communities om signalen uit de praktijk op te halen, waarmee ze in staat is om voor het NPLW de vertaling te maken tussen de praktijk van de woningcorporatie, de gemeente en andere stakeholders.

Vanuit het netwerk en de activiteiten van Aedes kunnen knelpunten tijdig gesignaleerd worden. Daarnaast kan Aedes een bijdrage leveren aan de opschaling van lokale oplossingen.

Unie van Waterschappen

De Unie van Waterschappen behartigt de belangen van de 21 waterschappen en bevordert de samenwerking en kennisdeling tussen hen. Het hoofddoel is om veilig en duurzaam waterbeheer in Nederland te waarborgen. Vanwege de nauwe verwevenheid van waterbeheer en klimaatverandering zetten de waterschappen zich sterk in voor de energietransitie. Met betrekking tot de warmtetransitie beschikken de waterschappen over aanzienlijke bronnen van duurzame aquathermie en duurzame gassen. De vraag naar deze bronnen is groot en zal naar verwachting verder toenemen, vooral gezien het advies van het Expertteam aan minister Jetten waarin laagtemperatuur-warmtenetten worden gepresenteerd als de toekomstige voorziening voor warmte en koude.

De waterschappen hebben een rol in het toewijzen van aquathermiebronnen, het delen van kennis en praktijkervaring, en waar mogelijk het beschikbaar stellen van benodigde assets voor de realisatie van warmtenetten. Hierbij is een belangrijke voorwaarde dat het primaire waterbeheerproces geen negatieve gevolgen ondervindt.

De Unie van Waterschappen ondersteunt de waterschappen bij deze taken, met als doel een soepele uitvoering van de warmtetransitie te bevorderen. Daarnaast signaleert en bespreekt de Unie van Waterschappen zowel successen als knelpunten, om de beoogde versnelling van de warmtetransitie te ondersteunen.

Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO)

RVO voert het door verschillende ministeries ontwikkelde beleid uit, waaronder die voor de warmtetransitie. RVO voert subsidieregelingen uit en biedt kennis en netwerkactiviteiten aan die bijdragen aan duurzaamheid. RVO werkt in opdracht van Rijksoverheid, EU, gemeenten en provincies. De organisatie werkt voor ondernemend Nederland, waaronder ook gemeenten. Samen met verschillende partners draagt RVO hiermee bij aan een economisch sterker en duurzamer Nederland.

Met betrekking tot de lokale warmtetransitie voert RVO verschillende regelingen uit en is betrokken bij gerelateerde programma's. RVO is uitvoerder van financiële regelingen zoals ISDE, SEEH en WIS (Warmtenetten investeringssubsidie). RVO ondersteunt programma's rond onderwerpen zoals:

- verduurzaming maatschappelijk vastgoed
- aardgasvrij alternatieven (warmtenetten, (hybride/all electric) warmtepompen, duurzame gassen etc.)
- biobased en circulair bouwen
- energiebesparing/isolatie gebouwde omgeving
- koeling
- klimaatadaptatie
- innovatie in het bouwproces/in de energievoorziening
- verduurzaming industrie.

RVO is een uitvoerend partner van het NPLW. Het geeft mede invulling aan de kerntaken en activiteiten van het NPLW. RVO committeert zich aan en levert een bijdrage aan de doelstelling van het NPLW door programma's te verbinden, samen te zoeken naar en bij te dragen aan (integrale) oplossingen.

RVO vervult als onderdeel van het NPLW verschillende functies:

1. Kennisfunctie: Jaren ervaring met verduurzaming van de gebouwde omgeving heeft voor veel kennisopbouw gezorgd. RVO kent de aanpakken die niet werken en die wel werken. RVO heeft ruime ervaring met kennisinitiatieven en -management (kennis ontwikkelen, kennis delen, kennis borgen).
2. Adviesfunctie: RVO heeft veel relevant specialisme in huis en is op de hoogte van de laatste ontwikkelingen, maar ook van ontwikkelingen vanuit het verleden en kan zodoende afgewogen adviseren.
3. Netwerkfunctie: het lokale contact met decentrale overheden, zoals gemeenten, is reeds aanwezig. RVO heeft een groot bereik en actief contact met gemeenten en provincies en relevante stakeholders voor de lokale warmtetransitie zoals woningcorporaties, netbeheerders, vastgoedeigenaren en -beheerders, warmtebedrijven, etc.
4. Signaalfunctie: de signalen van de decentrale overheden worden uit de 'markt' opgehaald in het huidige netwerk van RVO en vanuit diverse aanpalende opdrachten.
5. Schakelfunctie: Verschillende opdrachten en contacten met diverse overheidslagen zorgen ervoor dat RVO snel kan schakelen.

Daarnaast zijn een deel van deze partijen ook mede-opdrachtgever of betrokken bij andere landelijke programma's, zoals het NPRES (Nationaal Programma Regionale Energie Strategieën), het PIDI (Nationaal Programma Infrastructuur Duurzame Industrie), het PES (Programma Energiesysteem), en het programma landelijk gebied. Dit overzicht is niet limitatief. Waar nodig zullen de partijen afstemming tussen de andere programma's en het NPLW faciliteren.

Colofon

Dit NPLW-meerjarenplan van september 2023 is opgesteld in samenwerking met:

Opdrachtgevende partijen

- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
- Vereniging Nederlandse Gemeenten
- Interprovinciaal Overleg

Deelnemende partijen

- Aedes
- Netbeheer Nederland
- Unie van Waterschappen

Mede-uitvoerder

- Rijksdienst voor ondernemend Nederland

NPLW Nationaal
Programma
Lokale Warmtetransitie

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

